

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Petra Baťová

Speciální pedagogika pro 2. st. ZŠ a SŠ a Učitelství výchovy ke zdraví
pro 2. stupeň základních škol

Reedukační programy ve výchovném ústavu

Olomouc 2023

Vedoucí práce: doc. Mgr. Michal Růžička, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce doc. Mgr. Michala Růžičky, Ph. D. a použila jen uvedené informační a odborné zdroje.

V Olomouci dne 15. 6. 2023

.....

Petra Baťová

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat mému vedoucí práce doc. Mgr. Michalu Růžičkovi, Ph.D. za jeho spolupráci, ochotu a cenné rady při psaní této práce. Děkuji své rodině za podporu a trpělivost při mém vysokoškolském studiu. Poděkování patří všem účastníkům a respondentům, kteří se do výzkumu zapojili.

Abstrakt

Tato diplomová práce je zaměřena na prostředí výchovného ústavu a nabídku jeho reedukačních programů. V teoretické části je popsána problematika poruch chování a právní normy upravující tuto problematiku, prostředí výchovného ústavu, typy jednotlivých etopedických zařízení a jejich historický vývoj. Práce popisuje závadového chování a jeho formy a hledá možné nápravy rizikového chování. Charakterizuje také Výchovný ústav, střední školu a školní jídelnu, Žulová, kde byl prováděn kvalitativní výzkum. V praktické části jsou vyhodnoceny reedukační programy ústavu na základě rozhovorů s pedagogickými pracovníky, prostudování dokumentace klientů, kazuistik, pozorování a rozhovorů s klienty. V závěru mé diplomové práce prezentuji výsledky výzkumu, zda jsou reedukační programy a jejich metody realizované ve výchovném ústavu v Žulové vhodně přizpůsobeny potřebám umístěných klientů.

Klíčová slova: Ústavní výchova, výchovný ústav, poruchy chování, reedukace, reedukační programy

Abstract

This thesis aims at the environment of a reform facility (boot camp) and its offer of re-educational programs. The theoretical part describes behaviour disorders and legal regulations of these issues, the environment of the facility, different types of particular facilities of special education and their historical development. The thesis contemplates the causes of misbehaviour, describes its forms and searches for possible atonements of high-risk behaviour. The practical part adjudicates recent state of social pathological phenomena within the reform facility and their re-educational programs. The re-educational programs are further evaluated on studying client documentation, the basis of clients' personal casuistries, observation and semi-structured interviews with clients and etopedic workers. Results of the research are presented at the conclusion of the thesis. It shows whether the re-educational programs and the methods applied in the reform facility in Žulová comply with the needs of local clients.

Key words: Institutional education, reform facility, behavioural disorders, re-education, re-educational programs

Obsah

Abstrakt	4
Abstract.....	5
Úvod	8
I. Teoretická část.....	10
1 Vymezení speciálně pedagogické disciplíny etopedie	11
2 Ústavní výchova	15
2.1 Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	17
2.1.1 Diagnostický ústav	17
2.1.2 Výchovný ústav	18
2.1.3 Dětský domov. Dětský domov se školou.	20
3 Legislativní rámec ústavní výchovy	21
4 Poruchy chování	22
4.1 Dělení poruch chování.....	23
5 Reedukace.....	26
5.1 Reedukační programy	27
5.1.1 Reedukační programy ve Výchovném ústavu, střední škole a školní jídelně Žulová.	27
6 Odchod klientů z výchovného ústavu.....	30
6.1 Fáze přípravy na odchod z ústavního zařízení.....	30
6.2 Možnosti ubytování po opuštění zařízení ústavní výchovy.....	32
6.2.1 Domy na půli cesty	32
6.2.2 Azylové domy	33
6.2.3 Noclehárny, ubytovny	33
6.2.4 Krizová centra, Nízkoprahová denní centra, Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	33
II. Empirická část	34
7 Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna, Žulová	35
7.1 Charakteristika zařízení	35
7.1.1 Střední škola	35
7.1.2 Výchovný ústav	36
8 Výzkum – výzkumný design	37
8.1 Cíl výzkumu	37
8.2 Výzkumné otázky	37
8.3 Výběr účastníků výzkumu	37
8.4 Metody výzkumu	39
8.4.1 Interview a polo strukturované interview	40
8.4.2 Kazuistika	40
8.4.3 Pozorování	41
8.5 Triangulace	41
9 Kazuistiky	43
9.1 Albert –17 let	43
9.2 Cyril – 17 let	45
9.3 Prokop – 17 let.....	47
9.4 Evžen – 16 let	50
10 Shrnutí výsledků výzkumu	53
Diskuze	56
Závěr.....	58

Vysvětlivky.....	60
Zdroje	61
Seznam tabulek.....	68
Vnitřní předpisy zařízení	69
Seznam příloh.....	70
Anotace.....	100

Úvod

V životě a vzdělávání každého člověka hraje významnou roli rodina. Již od útlého věku dítě získává, díky své rodině a jejímu prostředí, základní zkušenosti, učí se normy platné ve společnosti, jíž je rodina součástí. Rodinné prostředí můžeme popsat jako soustavu faktorů, které spoluvytváří osobnost dítěte, zároveň mají nemalý vliv na další průběh jeho vzdělávání, uplatnění v životě a společnosti. Rodina a její prostředí, působí na výchovu dítěte nejenom v dětských letech, ale také v průběhu školního a dalšího vzdělávání. Svým způsobem rodinné prostředí výrazně ovlivňuje člověka po celý život, neboť jeho význam je pro něj značný.

Na výchovu dítěte v rodinném prostředí postupně navazuje vzdělávání školní. I když jsou tato dvě prostředí výrazně rozdílná, jejich společným zájmem je vytvoření co nejpříznivějších podmínek pro rozvíjení osobnosti dítěte a částečně vytváří předpoklady pro jeho další uplatnění ve společenském a pracovním životě.

V dnešní uspěchané době se však do popředí dostávají hodnoty jako jsou peníze, majetek, dobrý sociální status, zajímavá a dobře placená práce, být „lepší“ než ostatní apod. Slova jako rodina, láska, morálka, zásady, zodpovědnost, vzdělání atd. jdou tak nějak do ztracena. Orientace v dnešním světě je náročná pro dospělého člověka, natož pak pro dítě. Rozevírají se pomyslné nůžky mezi bohatými a chudými. I mezi dětmi vzniká velký tlak sociálního prostředí. Ty se s tím pak musí vypořádat po svém. Rodiče se snaží rodinu zabezpečit hlavně materiálně, na emoční stránku svých dětí však často zapomínají. Nesprávně vedená výchova, nezáměr o dítě, nedostatek času, stres a mnoho dalšího může vést k poruchám chování u dětí. Ty se snaží se vším vyrovnat po svém a mohou tak skončit i v institucionální péči. Do těchto institucí často přicházejí děti ze špatného rodinného prostředí, ovlivňuje je nízký sociální status, nezáměr rodičů, kriminalita, alkoholismus, drogová závislost. Téma problematiky poruch chování a jejich následné reedukace je stále aktuální a dětí s poruchami chování v poslední době spíše přibývá.

Diplomovou práci tvoří dvě části – teoretická a empirická. V teoretické části je definován historický vývoj speciálně pedagogické disciplíny etopedie a charakteristiku ústavní výchovy. Dále je zde popsána klasifikace a formy poruch chování. Závěr teoretické části je zaměřen na právní normy týkající se problematiky problémového chování a je zde stručně popsán výchovný ústav, kde probíhalo kvalitativní výzkumné šetření.

Empirická část této práce se zabývá reedukačními programy ve výchovném ústavu v Žulové. Cílem je na základě polostrukturovaného rozhovoru s klienty, jejich pozorování a prostudování dokumentace zjištění, zda jsou reedukační programy ve výchovném ústavu vhodně zvoleny při opětovné resocializaci do společnosti.

Tato diplomová práce má přiblížit problematiku poruch chování všem zúčastněným, kteří se při své práci setkávají s mládeží se závadovým chováním. Analyzovat a popsat prostředí výchovného ústavu, charakterizovat poruchové chování a najít a ukázat vhodný způsob jeho řešení prostřednictvím reedukačních programů.

I. Teoretická část

1 Vymezení speciálně pedagogické disciplíny etopedie

Etopedie je jedna ze speciálně pedagogických disciplín, která se věnuje problematice poruch chování, problémům v chování, edukací a resocializací, intervencí a otázce životních perspektiv jedincům s těmito dispozicemi. Jedná se o mladý obor, který se na konci šedesátých let minulého století pro značnou rozdílnost problematiky osob s mentálním postižením vyčlenil z psychopedie (speciální pedagogika psychopedická). Název oboru etopedie je odvozen z řeckého slova „ethos“ (mrav) nebo také ze slova „éthos“ (zvyk) a ze slova „paideia“ (výchova). (Vojtová, 2008)

Obor má historické základy, především koncepčně vychází z pedopatologie. Ta se koncem 19. století a v první polovině 20. století zabývala otázkami výchovy mravně vadných jedinců (dětí s problémy v chování, dětí opuštěných a dětí mravně vadných). (Vojtová, 2008) Svou působností se orientovala především na nápravu chování pomocí donucovacích prostředků v segregovaném prostředí. (Sovák, 1986).

Etopedie jako speciálně pedagogická disciplína se zabývá dále otázkou prevence, intervence a reedukace v oblasti poruch chování a problémů v chování. Její cílovou skupinou není pouze jedinec s poruchou chování a s problémy v chování, ale také celá společnost, neboť se do popředí staví i velký význam prevence.

I když etopedie jako samotný vědný obor speciální pedagogiky vznikla teprve až v roce 1969, kdy se odštěpila od oboru psychopedie (Hutyrová, Růžička, 2013), má poměrně rozsáhlé kořeny ve filozofii a pedagogice. Předmětem oboru etopedie jsou tak otázky týkající se morálního formování, ovlivňování osobnosti jedince, etiologie poruch chování a problémů v chování, diagnostiky, prevence a poradenství, profylaxe, determinace, systému školských institucí, spolupráce s příslušnými orgány, spolupráce s ostatními obory apod. (Kaleja, 2013)

Jednotlivé historické přístupy společnosti se vůči dětem a mládeži s poruchou chování či s různými sociálně patologickými projevy chování lišily, vždy v závislosti na normalitě společnosti. Otázka normality je relativní a souvisí s několika klíčovými faktory dané společností. Mezi ně řadíme např.:

- Časové hledisko, kdy hodnocení daných jevů závisí na čase (tj. např. před 50 lety, dnes, za několik let apod.),

- prostorové hledisko, kdy hodnocení daných jevů závisí na prostoru (tj. např. v České republice, v Asii nebo také doma, na veřejnosti apod.),
 - situační hledisko, zde hodnocení daných jevů závisí na konkrétní situaci,
 - kulturní hledisko - hodnocení daných jevů závisí na kultuře,
 - náboženské hledisko - hodnocení daných jevů závisí na různých náboženstvích.
- (Kaleja, 2013)

Z pohledu různých faktorů normality lze na konkrétní situaci nazírat různě, s variabilní mírou tolerance. Slowik (2016) píše o současné změně paradigmatu koncepce obecné speciální pedagogiky. Pojednává o tom, jakým způsobem se speciální pedagogika měnila, jak společnost přistupovala k lidem s postižením. Uvádí tyto přístupy:

- Represivní přístup společnosti byl v období starověku, kdy lidé přistupovali k handicapovaným tak, že je zneužívali, zotročovali, nebo je dokonce zabíjeli,
- charitativní přístup společnosti se vyznačuje orientací na duchovno. Postoje ochrany a pomoci vůči nemocným a postiženým zaujímal především církve (klášterní špitály, hospice aj.), ale přesto úroveň péče a přístup byly různé,
- humanistický přístup společnosti v období novověku se vyznačoval komplexním pojetím péče. Nešlo již jenom o pomoc, aby postižený mohl kvalitně přežívat, ale také aby dokázal ve společnosti kvalitně a naplno žít,
- rehabilitační přístup (ve významu znovu uschopnění) se v období přelomu 19. a 20. století nesl v duchu segregace. Ti jedinci, jež se nebyli schopni rehabilitovat dostatečně, stávali se příliš často objektem institucionální péče,
- preventivně-integrační přístup měl za cíl zaměřit se na prevenci vzniku postižení, včetně snahy předcházet už riziku narození dítěte s vrozenou vadou nebo poruchou. Postupně se řeší otázka integrace handicapovaných do intaktní společnosti,
- inkluzivní přístup - trend současnosti. Společnost se však dosud nestihla připravit na radikální změny, které souvisí se zavedením inkluze do praxe. Inkluzivní přístup znamená společnou výchovu a vzdělávání, kdy jsou lidé s handicapem vzděláváni spolu s jedinci intaktními. Inkluzivní modely hledají metody a možnosti, kterými se obsahy edukace podpoří, přitom se nikterak nezredukuje. (Kaleja, 2013)

V historickém pohledu sledujeme pomalý odklon od tělesných trestů a tvrdé represe (ani vězeňská zařízení neměla o mravně narušené jedince a jejich převýchovu zájem). Až při oddělení mladistvých od dospělých ve výkonu nápravy došlo k jinému přístupu. První takové zařízení bylo založeno v Bridevellu v Anglii. Osobní zásluhu na tom nesl anglický král Eduard VI. (1553). Cílem bylo naučit chovance poctivé práci a dobrému přivýdělků. Poměrně velkou tradici v oblasti převýchovného typu má Holandsko, kdy byl v Amsterdamu v roce 1595 založen ústav s výchovným charakterem a práce chovanců byla finančně oceňována. V roce 1612 byla vydána publikace o výchovných metodách tohoto ústavu.

V Německu následovalo zakládání obdobných zařízení – roku 1609 v Brémách, v roce 1613 v Lubecku a v roce 1622 v Hamburku. Později pak v Itálii, a to v roce 1667 ve Florencii a v roce 1703 v Římě, v Polsku byl v roce 1629 založen ústav ve Varšavě. Další pak v Belgii, ve Francii atd. Ve všech zařízeních byla hlavní metodou pracovní výchova a velmi dobře organizačně a obsahově pojatá profesní příprava. Chovancům byly vydávány i výuční listy. (Slomek 2006).

Slomek (2006) následné období vývoje péče o jedince s poruchami chování (dřívější označení mravně vadné) sestavuje do tří systémů, a to: tradiční výchovné systémy, rodinné výchovné systémy a výchovné systémy s vnitřní sociální strukturou.

U nás se koncem 19. století a v první polovině 20. století výchovou mravně vadných zabývala pedopatologie. Její cílem byla náprava sociálně patologického projevu chování pomocí donucovacích prostředků v segregovaném prostředí. Významnou publikací z tohoto období je publikace Josefa Zemana s názvem „Péče o mládež mravně vadnou a mravně ohroženou“. (Vojtová, 2008)

V první polovině 19. stol. vznikaly v Evropě ústavy, pečující o osiřelé a zanedbané děti a o děti zločinné a mravně vadné. Ze začátku měly ochranný a separační charakter, postupně se začalo prosazovat také vzdělávání. První ústavy-polepšovny vznikaly v Anglii. Podmínky pro budování polepšoven upravoval zákon z roku 1885 a začaly se zakládat donucovací pracovny v Rakousku-Uhersku. Hlavním cílem polepšoven bylo oddělit mladistvé s trestnou činností od dospělých. Postupně prioritou stávalo výchovné působení a profesní příprava svěřenců.

První polepšovna pro chlapce a děvčata v Čechách vznikla v Opatovicích v roce 1921. Poté byla přejmenována na vychovatelnu. Jejím ředitelem byl Alois Zikmund. Ten zařazoval chovance podle stupně inteligence, druhu poruchy a stupně vychovatelnosti na

mravně ohroženou, mravně narušenou a mravně vadnou. Velký důraz kladl na individuální přístup. Další polepšovny byly založeny v Králíkách a v Kostomlatech pro mladistvé od 14ti do 18ti let. (Kaleja in Vojtová, 2013)

V Praze Libni byla založena vychovatelna v roce 1883 pány Vojtěchem Náprstkem a Františkem L. Riegerem. Zde byla důležitá především diagnostika a poté sledování svěřenců jako součást edukačního a nápravného procesu. V roce 1884 vznikly vychovatelny ve Vinohradech a Říčanech. V Říčanech byla vychovatelna pro děti od 6ti do 10ti let.

V roce 1931 změnil zákon o trestním soudnictví nad mládeží označení polepšovna na vychovatelna a zařazování zde byli jen mladiství s ochrannou výchovou, kteří byli odsouzení k trestu ve vězení na více než 6 měsíců. Vzdělávání dětí a mládeže obtížně vychovatelných bylo předmětem nového oboru defektologie. Sledovala se defektivita dítěte, způsoby prevence, metody nápravy, kompenzace, rehabilitace. Cílem bylo co nejvíce přiblížit postiženého jedince k normě většinové společnosti. Později se pro obor začal užívat název speciální pedagogika defektologická. (Kaleja, 2013)

2 Ústavní výchova

„*Výchova je záměrné působení na osobnost s cílem dosáhnout dlouhodobějších a trvalých pozitivních změn v jejím vývoji.*“ (Kraus, 2008, s. 64) Pokud ovšem výchova v rodině selhává a rodiče se nedokáží, nechtějí nebo neumějí o své děti postarat, nastupuje na jejich místo ústavní péče. Ústavní péče je jednou z forem náhradní výchovy. Náhradní výchovou se realizuje ústavní výchovou, ochrannou výchovou a zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Ústavní výchova je opatření, které je navrženo orgánem sociálně-právní ochrany dětí a schváleno soudem. V České republice je ústavní výchova právně ošetřena zákony, a to zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Tento zákon zajišťuje každému dítěti právo na výchovu a vzdělání a preventivně výchovný charakter (Matoušek, 2008). Ústavní výchovou se dále zabývá zákon č. 89/2012 Sb. Občanského zákoníku v paragrafech 971-975. Ten stanoví, že ústavní výchovu může nařídit soud, pokud je ohrožena výchova a vývoj dítěte způsobem, který není v souladu se zájmem dítěte. Dále tehdy, pokud ze závažných důvodů nejsou rodiče schopni výchovu dítěte řádně zabezpečit. Pokud existuje možnost svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby, má toto řešení vždy přednost před ústavní péčí. Nařízení ústavní výchovy je nařízeno v případě, když již byla učiněna opatření vedoucí k nápravě, ale tato opatření nebyla účinná. Soud ve svém nařízení určí konkrétní zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, ve kterém bude ústavní nebo ochranná výchova realizována.

Ústavní výchova se ustanovuje na tři roky a v případě potřeby může být i nadále prodloužena. Soud je povinen ústavní výchovu zrušit v tom případě, pokud již pominou důvody, pro které byla ústavní výchova nařízena anebo je možná jiná péče než ústavní. Konec ústavní výchovy je stanoven dovršením zletilosti. Ze závažných důvodů však může být dále prodloužena o další rok. „*Po dobu, než soud rozhodne o zrušení nebo o prodloužení ústavní výchovy, dítě zůstává v ústavní výchově, i když už uběhla doba dříve rozhodnutím soudu stanovená.*“ (Občanský zákoník, díl IV., § 972, odstavec 1)

Ochranná výchova je takovým opatřením, které plní funkci preventivní a resocializační. Může být uložena v trestním řízení mladistvým ve věku 15 až 18 let a také

dětem, které ve věku 12 až 15 let spáchaly trestný čin, který by byl u právně odpovědných osob stíhán jako trestný čin nebo výjimečný trest. Ochranná výchova se vykonává v zařízeních, kde jsou děti připravovány na budoucí povolání. (Matoušek, Matoušková, 2011)

Tabulka č. 1. Vývoj počtu všech zařízení a počtu dětí v letech 2005-2019

ROK	POČET ZAŘÍZENÍ	CHLAPCŮ	DÍVEK	OCHRANNÁ VÝCHOVA	ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	OSTATNÍ
2005/2006	225	4583	3038	155	6134	1332
2006/2007	229	4479	2980	138	6112	1209
2007/2008	230	4474	2953	154	6294	979
2008/2009	232	4674	3146	206	6488	1126
2009/2010	226	4668	3210	229	6282	1367
2010/2011	228	4334	3063	187	6046	1164
2011/2012	227	4187	2963	162	5725	1263
2012/2013	220	4086	2855	131	5526	1284
2013/2014	219	4268	2673	116	5275	1158
2014/2015	214	3831	2664	130	4949	1416
2015/2016	213	3756	2726	73	4813	1596
2016/2017	211	3749	2751	83	5023	1394
2017/2018	209	3670	2675	83	5043	1219
2018/2019	204	3651	2743	91	5119	1184

Zdroj: Statistické ročenky MŠMT 2005-2019, práce autorky

Z tabulky Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy lze vyčíst, že bylo v roce 2018/2019 v zařízeních ústavní výchovy umístěno 6394 dětí, z toho 3651 chlapců a 2743 dívek. V České republice je zřízeno 204 zařízení, a to 138 dětských domovů, 28 dětských domovů se školou, 13 diagnostických ústavů a 25 výchovných ústavů. Celkem dětí se soudem nařízenou ústavní výchovou je 5119 a ochrannou výchovou 91. Ve sloupci „OSTATNÍ“ jsou započítány dobrovolné pobyty, pobyty na žádost rodičů či na základě předběžného opatření.

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že ta poslední roky dochází k úbytku zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Během třinácti let se počet snížil o 21 zařízení ústavní

výchovy. Lze říci, že všechny sledované ukazatele v tabulce mají sestupnou tendenci a mění se tím i pohled na ústavní výchovu. Můžeme předpokládat, že by se jejich počet mohl i nadále snižovat.

2.1 Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Tato zařízení plní úkony ústavní, ochranné výchovy nebo preventivní péče. Řadí se sem diagnostické ústavy, výchovné ústavy, dětské domovy a dětské domovy se školou. (Matoušek, Matoušková, 2011)

2.1.1 Diagnostický ústav

Do diagnostického ústavu jsou děti umísťovány na základě rozhodnutí soudu, který rozhodne o ústavní výchově, ochranné výchově nebo předběžném opatření. Pokud se zákonný zástupce rozhodne dítě do diagnostického ústavu umístit, a to z preventivních důvodů např. z důvodů poruchy chování, vzniká dohoda mezi ním, dítětem a vedením ústavu o dobrovolném pobytu dítěte.

Diagnostické ústavy dělíme dle věku dětí. V dětském diagnostickém ústavu jsou umístěny děti bez ukončeného povinného školního vzdělání. V diagnostickém ústavu pro mládež jsou děti s ukončenou povinnou školní docházkou. Základní organizační jednotkou je výchovná skupina, kterou tvoří čtyři až osm dětí. Obvyklá délka pobytu je šest až osm týdnů. (Kukla, 2016)

V zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních se říká: „*Při přijetí dítěte k pobytu do diagnostického ústavu předkládá orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo osoba odpovědná za výchovu pravomocné rozhodnutí nebo předběžné opatření soudu, osobní list, rodný list, občanský průkaz nebo v případě cizinců cestovní pas, jakož i poslední školní vysvědčení nebo výpis z katalogového listu s vyznačením roku školní docházky. Dále*

předává průkaz zdravotní pojišťovny, očkovací průkaz a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti k umístění dítěte do diagnostického ústavu ne starší 3 dnů a písemné vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte. Není-li možno ze závažných důvodů při přijetí dítěte na základě předběžného opatření předložit některé z výše uvedených dokladů, s výjimkou rozhodnutí o předběžném opatření a písemného vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte, zajistí orgán sociálně-právní ochrany dětí jejich předložení bez zbytečného odkladu dodatečně.“ (Zákony pro lidi)

Diagnostický ústav plní funkci diagnostickou, kdy odborník – psycholog, vyšetří úroveň dětí na základě pedagogicko-psychologických činností. Další funkcí je funkce vzdělávací, která zjišťuje úroveň znalostí a dovedností, popř. stanoví specifické vzdělávací potřeby. Funkce terapeutické směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a k nápravě poruch chování formou různých terapeutických činností. Na osobnost dítěte se zaměřuje funkce výchovná a sociální. Organizační funkce slouží ke spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany dětí, popř. s přeřazením dětí do dalšího zařízení. Poslední funkce, koordinační, sjednocuje postupy ostatních zařízení a směřuje k součinnosti s orgány státní správy (Slomek, 2006)

2.1.2 Výchovný ústav

Dle Müllera (2014) jsou do výchovného ústavu umísťovány děti a mládež s poruchami chování a se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo výchovně léčebná péče.

Do výchovného ústavu lze zařadit i dítě starší 12 let, pokud je mu uložena ochranná výchova a projevují se u něho tak závažné poruchy chování, že nemůže být umístěno v jiném zařízení. Také v případě obzvláště závažné poruchy chování může být do výchovného ústavu umístěno i dítě mladší 12 let s nařízenou ústavní výchovou. (Bendl, 2015)

Za základní jednotku výchovného ústavu je považována výchovná skupina dětí různého věku a pohlaví. Obvyklý počet ve skupině je pět až osm dle jejich obtížnosti ve výchově, zdravotnímu znevýhodnění či mentálnímu znevýhodnění. (Jedlička. 2015)

Výchovné ústavy nabízí v rámci přípravy na budoucí povolání krátkodobé kurzy pro obtížně vzdělávatelnou mládež, odborné učiliště zakončené výučním listem a také střední odborné učiliště. (Matoušek, Matoušková, 2011)

„Dítě s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou má právo:

- na zajištění plného přímého zaopatření,*
- na respektování lidské důstojnosti,*
- na společné umístění sourozenců,*
- na vytváření podmínek pro vzdělávání, včetně profesní přípravy,*
- na svobodu náboženství,*
- být seznámeno se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem bez přítomnosti třetích osob a za tímto účelem odesílat a přijímat korespondenci bez kontroly jejího obsahu,*
- účastnit se aktivit zařízení,*
- obracet se s žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení,*
- vyjádřit svůj názor na opatření, která se ho týkají,*
- požádat o osobní rozhovor a uskutečnit ho s pracovníkem OSPODu, ČSI, ministerstva nebo orgánu kraje (bez přítomnosti dalších osob),*
- být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat,*
- na udržování kontaktu s rodiči či zákonnými zástupci, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv,*
- přijímat v zařízení návštěvy dalších osob (s vědomím ped. pracovníka), pokud nedošlo k jejich zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově (netýká se ochranné výchovy),*
- opustit zařízení se souhlasem ped. pracovníka za účelem vycházky, netýká se ochranné výchovy.“ (Slomek, 2006, s. 26)*

„Děti mají povinnosti:

- dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit příkazy a pokyny,*
- nepoškozovat majetek, dodržovat BOZP,*
- předat na výzvu ředitele do úschovny předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost,*
- podrobit se na výzvu ředitele vyšetření, zda není ovlivněno alkoholem, či jinou návykovou látkou (včetně odborného odběru krve, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví).“ (Slomek, 2006. s. 26)*

Výchovně léčebná péče znamená volbu takového programu ústavu, aby byly naplněny výchovné i léčebné potřeby a cíle. (Bendl, 2015). Dle vyhlášky č. 438/2006 Sb. je výchovně léčebná péče nastavení procesu poskytování výchovně léčebné péče, způsob a úprava z hlediska obsahu a organizace poskytování péče dětem v důsledku jejich neurologického poškození, psychického oslabení, psychického nebo psychiatrického onemocnění nebo poruchy.

Pracovníci ve výchovných ústavech splňují podmínky dle zákona č. 563/2004 Sb., Zákona o pedagogických pracovnících a dále podmínky psychické způsobilosti.

2.1.3 Dětský domov. Dětský domov se školou.

Dětský domov je druh školského zařízení pro výkon ústavní výchovy. Do dětského domova mohou být umístěny děti ve věkovém rozmezí od 3 do 18 let, mohou zde zůstat do doby ukončení školní docházky, maximálně však do věku 26 let. Mohou zde být i nezletilé matky s jejich dětmi. Jedná se o děti, kterým byla ústavní výchova nařízena z důvodů sociálních nebo jim výchova nemůže být zprostředkována formou náhradní péče nebo prostřednictvím biologické rodiny. Děti umístěné v dětských domovech navštěvují školy, které nejsou součástí domova. (Bendl, 2015)

Dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, je dětský domov se školou ústavní zařízení pro děti s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou. Bývají zde děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky se závažnými poruchami chování, které se vzdělávají ve škole umístěné přímo v dětském domově a která je určena pouze pro děti ze zařízení. Pokud pominou podmínky pro vzdělávání dítěte ve škole při dětském domově, lze na žádost ředitele vzdělávat dítě mimo

dětský domov se školou (Müller, 2014). Po ukončení povinné školní docházky pobyt dítěte v dětském domově se školou nekončí. Mladistvý může absolvovat střední školu mimo dětský domov se školou, pokud již závažné poruchy chování pominuly. Pokud se tak nestalo, je mladistvý přeřazen do výchovného ústavu. (Bendl, 2015)

3 Legislativní rámec ústavní výchovy

Umístování dětí do ústavní výchovy je proces velice komplikovaný jak pro dítě, tak jeho okolí. Je nutné brát do úvahy rizika spojená s vývojem dítěte a pečlivě vyhodnotit situaci rodiny. Tento proces je ukotven v legislativních předpisech státu. O nařízení výkonu ústavní a ochranné výchovy rozhoduje soud, a to po prozkoumání důkazních materiálů. Jsou to především zprávy Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zprávy školského zařízení, kam dítě dochází, výsledky osob, které se na výchově dítěte podílejí, zprávy odborníků (lékařů, psychologů, pracovníků pedagogicko-psychologické poradny či střediska výchovné péče apod.). Soud také může přihlídnout k vyjádření dítěte k nastalým skutečnostem, na což má vzhledem k Úmluvě o právech dítěte, čl. 12 dítě právo. (MPSV, 2016)

Další dokumenty, které upravují práva dítěte implementované v české legislativě jsou Deklarace práv dítěte, Světová deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji a Listina základních práv a svobod.

V České republice je ústavní výchova zahrnuta i v dalších právních předpisech. Je to Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. V § 46, odstavec 2 se říká: „*Orgán sociálně právní ochrany dětí v součinnosti s rodiči, školou a jinými fyzickými a právními osobami zajišťuje ve svém obvodu příznivé podmínky pro výchovu, vzdělání a všestranný vývoj nezletilých dětí a chrání jejich zájmy.*“ A v § 46, odstavec 3 „*Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před výchovou ústavní. Pominou-li po nařízení ústavní výchovy její důvody nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší.*“ (Zákony pro lidi,)

Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který nabývá účinnosti dnem 1. prosince 2005, upravuje a definuje podmínky výkonu ústavní a ochranné výchovy, popisuje konkrétní opatření a postupy ústavního zařízení v péči a výchově o umístěné děti a formuluje cíle a principy ústavní výchovy. (MŠMT, 2023)

4 Poruchy chování

Dítě je po celou dobu svého života ovlivňováno a formováno výchovnými postupy a přístupy v rodině, školských zařízeních, volnočasovými aktivitami a okolím, ve kterém žije. Děti se v době dospívání dostávají do emočně náročných situacích, které mohou negativně působit na jejich psychiku. Mohou se dostavit problémy s rodiči, pedagogy a respektováním autorit obecně. Problémy mohou nastat také v kamarádských a později i partnerských vztazích. Pokud tyto děti nemají vybudované zdravé vazby a vztahy s rodiči či pedagogy, je velice pravděpodobné, že se u nich porucha chování projeví. Nelze přesně charakterizovat, jaká je přesná definice poruchy chování. V této kapitole uvádím několik různých definic z hlediska jejich autorů.

V literatuře se s pojmem „poruchy chování“ můžeme setkat od 60. let 20. století. Poruchy chování lze charakterizovat jako negativní odchylky normy dané společností. Normou chápeme to, co je v dané společnosti obvyklé nebo běžné. Vznikají nejčastěji vlivem špatného či nedostatečného výchovného působení. Pod pojmem poruchy chování tedy rozumíme negativní odchylky od normy. Velký vliv zde mají i dispozice osobnosti.

Poruchy chování se projevují jako trvalé disociální, agresivní a vzdorovité chování. Důvodem je nejčastěji nepříznivé rodinné prostředí, špatné vztahy v rodině špatné a sociální okolí. Mezi typické projevy patří rvačky, agresivita, krutost, ničení majetku, útěky z domova, krádeže, lhaní, záškoláctví, šikana apod. V případě mentální retardace, kdy jedinec nezná význam daných norem společnosti, se o poruchu chování nejedná. (Hartl, 2000)

Dítě s poruchou chování v důsledku vrozených dispozic nebo poruše CNS porušuje normy dlouhodobě, odmítá je nebo je ignoruje, ale není s nimi v konfliktu a z případných důsledků svého jednání necítí žádnou vinu. Náprava chování společensky nepřijatelného na chování přijatelné je časově velice náročná a vyžaduje speciální péči speciálních pedagogů, psychologů, popř. dalších odborníků. (Pipeková, 2010)

Dle Švarcové (2002) jde o poruchu chování v případě, kdy si žák uvědomuje význam norem, a přesto není schopen je přijmout a řídit se jimi. Jedním z faktorů může být jeho odlišný žebříček hodnot.

Jessor (1997, s. 33) chápe problémové chování jako „*chování, které je sociálně definováno jako problém, jako zdroj obav nebo jako nepřijatelné vzhledem k normám obecné společnosti.*“

Vágnerová (2008, s. 779) říká, že „*Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností.*“

Problémové chování vzniká vlivem sociálního prostředí a jeho hodnocení dítětem, osobností dítěte a jeho hodnotovým systémem. (Širůček a kol., 2007)

„*V současné mezinárodní klasifikaci nemocí jsou poruchy chování u dětí definovány jako opakující se a trvalý (v trvání nejméně 6 měsíců) vzorec asociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte (např. krádeže, rvačky a krutost vůči lidem a zvířatům, opakované lži, záškoláctví, útěky z domova).*“ (Říčan a kol., 2006, s. 240)

4.1 Dělení poruch chování

Poruchy chování dělí autoři dle různých kritérií a příčin. Michalová (2007) předkládá klasifikaci poruch chování v širším slova smyslu na poruchy specifické a nespecifické. Specifické poruchy mají organický podklad. Jedná se o neurologické postižení ve formě oslabení nebo změn centrální nervové soustavy. U nespecifických poruch chování je původ jiný než organický.

Z medicínského hlediska dle WHO (Světové zdravotnické organizace) - Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize je třídění poruch chování následující:

- ❖ F 90 Hyperkinetické poruchy
 - Porucha aktivity a pozornosti
 - Hyperkinetická porucha chování
 - Jiné hyperkinetické poruchy
 - Hyperkinetická porucha nespecifikovaná
- ❖ F 91 Poruchy chování
 - Porucha chování ve vztahu k rodině
 - Nesocializovaná porucha chování
 - Socializovaná porucha chování

- Porucha opozičního vzdoru
- ❖ F 92 Smíšené poruchy chování
 - Depresivní porucha chování
 - Jiné smíšené poruchy chování a emocí
- ❖ F 93 Emoční poruchy
 - Separační úzkostná porucha v dětství
 - Fobická úzkostná porucha v dětství
 - Sociální úzkostná porucha v dětství
 - Porucha sourozenecké rivality
 - Jiné poruchy emocí
- ❖ F 94 Poruchy sociálních vztahů
 - Elektivní mutismus
 - Reaktivní porucha přichylnosti
 - Porucha desinhibovaných vztahů
 - Jiné dětské poruchy sociálních funkcí
 - Porucha dětských sociálních funkcí NS (MKN-10, 2022)

Z pohledu speciálně-pedagogického můžeme za poruchy chování považovat takové nežádoucí odlišnosti, odchylky a projevy chování nejrůznější intenzity, délky i četnosti, které jsou podmíněné výchovou a mají vztah k morálnímu vývoji a narušenému hodnotovému žebříčku. Jejich příznaky jsou znatelné zejména v sociálních vztazích s možným důsledkem velké sociální narušenosti. (Janský, 2014)

Dle společenského hlediska lze poruchy chování dělit na asociální, disociální a antisociální chování. „*Tyto nežádoucí projevy v chování mohou vyústit až do stádia delikvence, kriminality, nebo dokonce do poruchy osobnosti.*“ (Kaleja, 2013, s. 8)

Asociální chování se neslučuje s normami dané společnosti, nepřekračuje však ještě rámec zákona. Patří sem např. útěky, záškoláctví, užívání návykových látek, sebepoškozování, závislosti na počítačových hrách atd. Tímto chováním ubližuje dítě nejen svému okolí, ale především samo sobě. „*Většinou se s tímto typem chování nemusí nic dělat,*

postačí obecné výchovné metody, změna přístupu k jedinci, změna pravidel, dodržování norem, hodnot a hranic ve výchově.“ (Sekera, 2019, s. 10) Za disociální chování se považuje zejména vzdor, lhaní, porušování např. školního řádu apod. vůči školnímu řádu. Toto chování

je typické hlavně pro období začínající školní docházky a v období dospívání a za včasné pomoci odborníků se dá korigovat, a nakonec i zvládnout. Antisociální chování je nejzávažnější formou chování, kdy jedinec porušuje nejen společenské normy, ale především zákony dané společností. Jde o případy vražd, krádeží, vandalismu, sexuálního zneužívání, fyzického a psychického násilí, kdy jedinec poškozuje sebe i společnost. (Müller, 2001)

5 Reeducace

Termín reeducace pochází ze speciální pedagogiky a jde především o reedukaci řeči u dětí i dospělých s narušenou komunikační schopností. Podle Průchy a Vetešky (2014) jde o edukační činnost, která je zaměřena především na posílení nějakého zdravotního postižení daného jedince či na jeho kompenzaci.

Jucovičová (2014) říká, že reeducace je takový proces, při kterém se postupnými kroky snažíme celkově zlepšit úroveň nevyvinutých či narušených funkcí. Výsledkem tohoto procesu je opětovné získání potřebných dovedností, kompenzace potíží, souvisejícími se specifickými poruchami chování a rozvoj funkcí. Jde především o reedukaci ADHD, kdy cílíme hlavně na životní styl a podmínky, ve kterých dítě žije. V současné době přibývá reeducace v oblasti poruch sluchu, zraku nebo jiných specifických poruch.

Zelinková (2003) řadí reedukaci spolu s rehabilitací a kompenzací k základním speciálně-pedagogickým metodám. V doslovném překladu se reeducace rovná převýchově. Jde ale převážně o utváření a rozvíjení psychických funkcí, nových návyků a dovedností. V zahraničí odborníci užívají pojem intervence.

Při nápravě poruch chování u dětí je důležitý systematický, dlouhodobý a komplexní přístup, a to nejen odborníků, ale i širšího okolí dítěte. Velmi důležitá je úzká spolupráce s rodinou dítěte. Jen tak se dá dosáhnout požadovaných výsledků a žádoucího efektu reeducace.

Další základní součástí reeducace je pedagogicko-psychologické poradenství, které se přizpůsobuje specifikům konkrétního případu. Stanovuje pedagogicko-psychologické metody a postupy. Je to např. psychoterapie či socioterapie která se orientuje především na skupinové techniky jako např. dětmi oblíbená arteterapie či dramaterapie. Cílem všech technik jsou metody zaměřující se na nácvik žádoucích vzorců chování a posílení aktivních schopností uvědomit si možné následky nežádoucího chování.

Velice důležitou roli v reedukaci poruch chování hrají organizované volnočasové aktivity. Ty mají pozitivní přínos při zapojení dítěte do kolektivu svých vrstevníků a mají i relaxační funkci. Poruchy chování se projevují i ve školní úspěšnosti. Proto je edukativní pomoc v usilovné přípravě na výuku formou různých specifických forem a vhodné motivaci další částí reeducace. Další součástí reeducace může být v některých případech i medikace a je spíše „berličkou“, která může pomoci projevy nežádoucího chování zmírnit, nikoli však vyléčit. (Ptáček, 2006)

5.1 Reedukační programy

V současné době reedukační programy využívají různé instituce po celém světě. Odborníci Bauwel a Carpentier (2010) vedou svými programy děti se závadovým chováním k disciplíně a znalosti nejen svých práv, ale i povinností ve společnosti, ve které žijí. S reedukačními programy zaměřenými na sexuální deviace dětí a mladistvých přichází také Zacharin (2013).

V České republice se reedukační programy využívají především v institucích pro výkon ústavní a ochranné péče, ve střediscích výchovné péče, pedagogicko-psychologických poradnách či ve vězení. K tomu je využíváno mnoho prostředků a technik, jako je např. dramaterapie, arteterapie, muzikoterapie, terapie se zvířaty, ergoterapie, práce v komunitě a další. (Jedlička, 2015)

Reedukační programy se ve velké míře zaměřují na volnočasové aktivity dětí a mládeže. Němec (2002, s. 17) charakterizuje volný čas člověka takto: *„Je to čas, v kterém člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti“*.

Ve výchovných ústavech probíhají volnočasové aktivity především v jejich prostorách, kdy je jasně stanoven denní režim na základě denních, týdenních, měsíčních a ročních plánů. Jsou stanovena pevná pravidla respektující práva i povinnosti dětí. Pro úspěšnost reedukace a resocializace je důležitá motivace a kvalitní náplň volného času. (Pávková, 2008)

5.1.1 Reedukační programy ve Výchovném ústavu, střední škole a školní jídelně Žulová

Výchovné činnosti jsou prováděny pedagogickými pracovníky podle denního režimu, v souladu s ročním, měsíčním a týdenním plánem činnosti.

Aktivity jsou buď pravidelné, nebo nepravidelné. Pravidelné aktivity jsou vždy ve

stejnou dobu, určenou denním režimem skupiny. Do nepravidelných aktivit zařazuje vychovatel různé činnosti, jak podle návrhů dětí, tak podle návrhu svého. Jedná se o účast dětí na kulturním představení, vhodná je turistika, návštěva bazénu nebo sauny, různé sportovní aktivity, výtvarná činnost atd. Podle ročního plánu jsou realizovány sportovní a vědomostní soutěže. Děti se účastní soutěží pořádaných ostatními zařízeními v rámci ústavní výchovy a využívá i regionální nabídku kulturních zařízení.

V rámci výchovného ústavu, děti mohou navštěvovat zájmové kroužky, ve kterých se mohou věnovat činnosti, která je zajímavá a pro kterou mají předpoklady.

Každá výchovná skupina má své sportovní vybavení, stolní hry a další vybavení pro využití volného času. Ve výchovném ústavu je sklad sportovních potřeb, kde je uloženo kompletní vybavení pro sport a turistiku, rekreační činnosti, cestování a další aktivity. Dětem jsou k dispozici další prostory, kde mají možnost se realizovat – počítačová učebna, stolní tenis, velmi dobře vybavená posilovna, místnost pro terapeutické činnosti, místnost pro výtvarné činnosti, keramická dílna s hrnčířským kruhem a vypalovací pecí, společenská místnost. Oddělení s výchovně léčebnou péčí má svou velmi dobře vybavenou dílnu. Dětem je k dispozici knihovna s průběžně doplňovanou literaturou.

V objektu výchovného ústavu je dětem k dispozici sportovní hřiště s umělým povrchem, minigolf, venkovní altán a další vybavení pro využití volného času. Na pozemku výchovného ústavu jsou skleníky, záhony na zeleninu, ovocné stromy, keře a květinová výsadba, o které se děti s pedagogy starají.

Děti se podílejí na správě věcí týkajících se jejich záležitostí formou spolusprávy. Na každý hodnotící týden je stanoven vedoucí spolusprávy pro každou skupinu, který je v přímém kontaktu s vychovatelem ve službě, a informuje jej o důležitých skutečnostech, případně tlumočí návrhy ostatních dětí. Vedoucí spolusprávy podává hlášení o stavu skupiny při nástupech skupiny. Při večerním hodnocení podává spoluspráva návrhy na doplnění vybavení a další návrhy týkající se dětí. Na týdenním setkání jsou děti informovány o způsobu vyřízení jejich návrhů. 1x týdně na večerním hodnocení děti podávají návrhy do plánu výchovné činnosti na příští týden a návrhy do jídelníčků. Zástupce spolusprávy seznamuje s návrhy skupiny ředitelku ústavu na ranním hodnocení skupiny, týdenní komunitě nebo týdenním setkání.

Pravidelně se opakující činnosti v průběhu týdne jsou kromě výuky práce na zahradě,

zájmové a sportovní kroužky , brigády, pravidelné denní hodnocení, týdenní komunity a týdenní setkání, sportovní odpoledne - návštěvy tělocvičny a posilovny, tvorba, vyhodnocování a aktualizace individuálních programů rozvoje osobnosti u jednotlivých dětí, etopedická, adiktologická a terapeutická činnost, konzultace s paní ředitelkou a se zástupkyní ředitelky, konzultace s klíčovými pracovníky, pěší turistika, cykloturistika, sezónní sporty, návštěvy kulturních zařízení, návštěvy historických, kulturních a přírodních památek, pobyty v přírodě a akce spojené s oslavy svátků (Dětský den, Halloween, Vánoce, Velikonoce atp.).

Akce a činnosti odborných pracovníků jsou rodinná setkání, práce s rodinným systémem, krizová intervence, dobrovolná činnost pro obec, exkurze k IZS, environmentální dny jako např. Uklidme svět, Den bezpečnosti v Jeseníku, turistické a cykloturistické akce, vícedenní cykloturistické a turistické akce, pobyty v přírodě spojené s vařením v přírodě, exkurze v rámci energetiky a potravinářství a v rámci resocializace a penologie, přednášky od cestovatelů a projekce v oblasti protidrogové prevence, přednášky v oblasti sexuality a přednášky o finanční gramotnosti.

Prevenici sociálně patologických jevů v rámci výchovného ústavu zastřešuje metodik prevence. Ten zpracovává Minimální program prevence sociálně patologických jevů pro příslušný školní rok. Jedná se o materiál, který stanovuje základní pravidla pro řešení uvedené problematiky v rámci výchovného ústavu. (MPP VÚ Žulová, 2022)

6 Odchod klientů z výchovného ústavu

Odchodem zletilého klienta z ústavní výchovy je člověk často vystaven psychické deprivaci. Ta je způsobena narušením rodinného statusu nebo dlouhodobým pobytem v zařízení. To brání člověku k normálnímu opětovnému začlenění do společenského života. Odchod také souvisí s činnostmi, které musí jedinec zvládnout, aniž by si je někdy dříve sám vyzkoušel. Člověk je najednou odkázán sám na, nemá žádné zázemí a je často odkázán na další pomoc státu (Fedorová, 2005).

Mezi nejčastější problémy, které mladiství neumí sami řešit, patří:

- hospodaření s finančními prostředky,
- zajištění jejich dosavadního životního standardu,
- nejsou schopni vést „normální“ život,
- neznalost ceny zboží,
- nejsou dostatečně připraveni vést běžný rodinný život. (Gottwaldová, 2006)

Pokud rodina není schopna být jedinci dostatečnou oporou, je možné využít pomoci poradenských center, kteří danému jedinci poradí či pomohou či nasměrují k tomu, jak najít práci, ubytování apod. Například různé neziskové organizace pomocí svých projektů pomáhají ke snadnějšímu vstupu do nového, samostatného života. Bohužel, takových organizací je nedostatek a jejich možnosti pomoci jsou omezené, byť jsou pro člověka velmi užitečné. (Kulhavá, 2010)

6.1 Fáze přípravy na odchod z ústavního zařízení

Bechyňová, Konvičková (2008) dělí tuto přípravu na tři časové fáze:

- První fáze – zde začíná příprava na návrat do běžného života k rodině, popř. se mladistvý chystá na samostatný život. Tato fáze začíná dnem nástupu jedince do ústavního zařízení. Zde je přiděleným klíčovým pracovníkem dítěte vytvořen plán

podpory a péče o dítě, který se zaměřuje především na komplexní rozvoj dítěte. Jedinec je s tímto plánem seznámen a podílí se na jeho plnění i následném vyhodnocení.

- Druhá fáze – do této fáze je začleněn celý pobyt mladistvého v zařízení. Zde klíčový pracovník jedince provází celým terapeutickým procesem a je jeho mentorem a pomocníkem. Je velmi žádoucí do této fáze zapojit i členy rodiny. (Rushton, Minnis, 2003)
- Ve třetí fázi mladistvý opouští výchovné zařízení a začleňuje se zpět do rodiny. I zde se klíčový pracovník „stará“ o svého klienta – v případě potřeby mu pomáhá s integrací zpět do společnosti, popř. se na něho může obrátit se svými problémy s hledáním práce, dokončení studia apod. Tato péče trvá většinou tři měsíce. V případě úspěšného začlenění zpět do rodiny pak plní klíčový pracovník funkci už spíše poradenskou. Někteří však nemají kam jít a nyní se jim nabízí využít možností Domů na půli cesty. (Rieger, 2009)

Stále však chybí vzájemná provázanost a užší spolupráce mezi zařízeními ústavní výchovy a institucemi, zajišťující mladistvým snadnější přechod do samostatného života. Proto také mnozí z nich končí na ulici a kvůli svému většinou nedokončenému vzdělání mají problém najít si lépe placenou práci. Využívají pak podpory státu ve formě sociálních dávek. Vzhledem k dostatku volného času pak často provozují aktivity vedoucí k nežádoucímu a někdy i kriminálnímu chování a ocitají se opět v nápravném zařízení. (Matoušek, 2003)

Problematikou, která je spojena s odchodem dětí z ústavní výchovy, se zabývá zákon č. 333/2012 Sb. „*Dítě, které po dosažení zletilosti odchází ze zařízení, se podle skutečné potřeby v době propouštění a podle hledisek stanovených vnitřním řádem poskytne věcná pomoc nebo jednorázový peněžitý příspěvek v hodnotě nejvýše 15.000,-Kč. Toto ustanovení se nevztahuje na děti v preventivně výchovné péči. Dále se dítěti ve spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany poskytuje poradenská pomoc se zajištěním bydlení a práce, následující 2 roky po opuštění zařízení je dítěti zajišťována pomoc při řešení tíživých životních situací.*“ (Zákon č. 332/2012 Sb.)

6.2 Možnosti ubytování po opuštění zařízení ústavní výchovy

Někteří mladiství po ukončení pobytu ve výchovném zařízení, vzhledem ke svým dřívějším zkušenostem, o návratu k rodině vůbec neuvažují. Občas se však stává, že rodiče, kteří o své děti za celou dobu jejich pobytu v zařízení nejevili zájem, se po dosažení plnoletosti dítěte najednou snaží o znovuoobnovení kontaktu s nimi. Je to z toho důvodu, že mladistvý dostane od státu tzv. „startovné do života“ a rodiče se snaží tyto peníze získat.

Přemýšlí-li dítě o návratu do své rodiny, je důležité zvážit, jaký dopad tento krok na ně bude mít. Pokud mladistvý po odchodu z ústavní výchovy nemá kam jít, může využít služeb některých neziskových či církevních organizací. Ty jsou zakotveny v zákoně 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novely zákona 206/2009, kterou se mění zákon o sociálních službách. Uvedu zde příklady některých z nich. (Zákony pro lidi, 2023)

6.2.1 Domy na půli cesty

Dle Akčního plánu 2021-2023 Strategie sociálního začleňování 2021-2030 (2021) jsou osoby, které opouštějí ústavní výchovu, ohroženy sociálním vyloučením. Projekty typu Domů na půli cesty jsou vytvářeny ve spolupráci s obcemi, MMR a MPSV. Cílem je rozšíření nabídky bydlení pro mladistvé propuštěné z výchovného ústavu. Bohužel obce o tento typ zařízení neprojevují přílišný zájem.

Dle § 58 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novely zákona 206/2009, kterou se mění zákon o sociálních službách *„Domy na půli cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.“* (Zákony pro lidi, 2023)

Toto zařízení pomáhá zprostředkovat ubytování, sociálně terapeutické činnosti, postupné znovu začleňování do společnosti a pomáhá obstarat právní i osobní záležitosti. (Zákony pro lidi, 2023)

6.2.2 Azylové domy

Azylové domy, dle § 57 zákona 108/2006 Sb., poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci. Tou může být kromě ztráty domova také ztráta zázemí blízkých lidí, přebývání v nevhodných bytových podmínkách ohrožujících zdraví nebo život, hmotná nouze, návrat z výkonu trestu odnětí svobody nebo propuštění ze zdravotnických nebo školských zařízení ústavní péče.

Zřizovatelem bývá především obec, magistrát nebo i církev. Tato služba bývá poskytnuta jedinci maximálně na 1 rok. (Zákon č. 108/2006 Sb.)

6.2.3 Noclehárny, ubytovny

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novely zákona 206/2009, kterou se mění zákon o sociálních službách, nabízí noclehárny pouze ambulantní služby a člověk zde může zůstat pouze dočasně. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 63).

Nedostává se jim zde však takové formy pomoci, jako v předchozích případech. To je pro jedince, který právě opustil ústavní péči, velice problematické a hrozí i návrat ke způsobu života před umístěním do zařízení.

6.2.4 Krizová centra, Nízkoprahová denní centra, Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tato zařízení upravují § 60, 61 a 62 Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jeho novely zákona 206/2009, kterou se mění zákon o sociálních službách. Tato centra poskytují ambulantní i terénní služby osobám bez přístřeší, realizují pomoc v podobě zajištění stravy, výchovných, aktivizačních a vzdělávacích činností, pomoc v právní oblasti, sociálně terapeutické činnosti apod.

Tyto služby mohou být poskytovány anonymně. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 60, 61 a 62).

II. Empirická část

7 Výchovní ústav, střední škola a školní jídelna, Žulová

V této části je popsán výchovný ústav, kde jsem vykonávala náslechovou praxi na střední škole, speciálně pedagogickou praxi u chlapců s ochrannou výchovou s léčebným režimem a následně i kvalitativní výzkum mé práce. Představuji zde prostředí výchovného ústavu, jeho organizační strukturu, cíle a poslání.

7.1 Charakteristika zařízení

Kapacita zařízení je 32 dětí. Má dvě výchovné skupiny pro dívky (2x8 dívek) a dvě výchovné skupiny pro chlapce (2x8 chlapců) ve věku 15-18 let (případně 19 let) s nařízenou ústavní výchovou nebo s uloženou ochrannou výchovou, případně s usnesením soudu o předběžném opatření, se závažnými poruchami chování. Výchovný ústav je speciálním školským zařízením, činnost oddělení u chlapců je zaměřena na výchovně léčebnou péči. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální se zaměřením na reedukační a resocializační činnosti. Dětem je poskytováno plné přímé zaopatření. Zařízení spolupracuje s rodinou dítěte a poskytuje jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských dovedností, které jsou nezbytné pro výchovu a péči v rodině. Zařízení poskytuje podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče.

7.1.1 Střední škola

Žáci mají k dispozici moderně vybavené učebny, interaktivní tabuli, počítače s připojením k internetu, keramickou dílnu, posilovnu, antukové hřiště, minigolf, velký výběr sportovních potřeb, záhony pro pěstování zeleniny a skleníky, dřevěný altán a posezení s krbem.

Střední vzdělávání je zaměřeno hlavně na orientaci v praktickém životě a jednání v

běžných životních situacích. Pracovníci upřednostňují individuální přístup ke každému studentovi. Je zde vyučován dvouletý učební obor Provozní služby. Absolventi obdrží po úspěšném složení závěrečné zkoušky výuční list. Kapacita školy je 20 žáků. Studium je denní a je určeno žákům, kteří splnili povinnou školní docházku. (OŠR VÚ, 2022)

7.1.2 Výchovný ústav

Součástí výchovného ústavu je výchovné oddělení pro děti připravující se na povolání, a to dvě skupiny dívek nejvýše po osmi dětech. Na tomto oddělení jsou umístěny dívky se závažnými poruchami chování, připravující se na povolání, vyžadující občasné vedení a stálou kontrolu.

Druhé oddělení s výchovně léčebnou péčí má dvě skupiny chlapců nejvýše po osmi dětech. Oddělení s výchovně léčebným režimem je určeno pro mladistvé chlapce primárně s pokročilým experimentováním nebo závislostí na návykových látkách a s poruchami chování. Jde o děti vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči.

Speciální péče je zabezpečena ve spolupráci s klinickým psychologem, adiktologem, etopedy, terapeutem, psychiatrem, nutná je i spolupráce zdravotnického zařízení, které je způsobilé poskytovat zdravotnickou péči.

Délka pobytu je nejméně 26 týdnů a dělí se na etapy, které jsou rozděleny do 5 fází (0-4 etapa), z nichž každá je specifická svým zaměřením.

U dětí na oddělení s výchovně léčebnou péčí je práce s rodinou součástí stanoveného programu. Rodičům je nabídnuta možnost víkendových pobytů s ubytováním v prostorách výchovného ústavu. Ti jsou vždy informováni o událostech mimořádného významu, případně jsou přizváni k řešení problémů s dítětem. Postup v případech zásadní důležitosti, které souvisí s přípravou dítěte na budoucí povolání, s plánovanými lékařskými zákroky a předpokládanou hospitalizací ve zdravotnickém zařízení, je v rámci možností předem projednán se zákonnými zástupci, popřípadě s jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu. (VŘ VÚ, 2022)

8 Výzkum – výzkumný design

Design výzkumu znamená rámcové uspořádání nebo plán výzkumu, kdy přemýšlíme o základních podmínkách, ve kterých se bude realizovat. Nejprve zvolíme, co a proč budeme zkoumat, a následně plánujeme, jak to uděláme. (Miovský, 2006)

8.1 Cíl výzkumu

Cílem našeho výzkumu je zjištění, zda jsou formy a metody reedukačních programů realizovaných ve Výchovném ústavu, střední škole a školní jídelně v Žulové vhodně přizpůsobeny potřebám klientů, které se jich účastní.

8.2 Výzkumné otázky

1. Jsou reedukační programy vhodně přizpůsobeny potřebám klientů, kteří jsou zde umístěni?
2. Jak klienti hodnotí svůj pobyt a reedukační programy ve výchovném ústavu a jak vidí svou budoucnost po svém odchodu?

8.3 Výběr účastníků výzkumu

Po konzultaci s vedením výchovného ústavu jsem oslovila čtyři klienty s výchovně léčebnou péčí, kteří zde byli umístěni již několik měsíců. Tito vybraní chlapci se aktivně účastnily reedukačních programů realizovaných ve Výchovném ústavu v Žulové. To bylo také jediné kritérium pro jejich výběr.

Před samotným rozhovorem byly realizovány následující body, které ve své knize Jeřábek (1993), jako jeho nezbytnou součást, uvádí:

1. představení se účastníkovi rozhovoru;
2. uvedení názvu instituce nebo skupiny, kterou výzkumník představuje;
3. stručný popis výzkumného účelu a cíle;
4. sdělení, na jakém základě byl dotázaný vybrán, krátké zdůvodnění výběrové metody;
5. ujištění dotázaného o důvěrnosti informací ve smyslu zachování anonymity v souvislosti s jeho jménem. (příloha č. 1)

Vlastní rozhovor probíhal v prostředí výchovného ústavu ve společenské místnosti (příloha č. 2) v měsíci dubnu 2022 a obsahoval 25 základních otázek a několik dílčích podotázek, pokud bylo nutno odpovědi více konkretizovat. Rozhovory jsem zaznamenala na mobilní telefon a poté přesně mluvou klientů přepsala do programu MS Word. Doslovný přepis rozhovorů účastníků je umístěn v příloze. (viz. příloha č. 3)

Každý rozhovor byl vyhodnocen samostatně. Na žádost dotazovaných jsem po vyhodnocení nahrávky odstranila, a proto je součástí příloh k dispozici pouze jejich psaná forma. V souvislosti s GDPR jsou jejich jména nahrazena jinými.

Získané informace jsem použila pouze pro vypracování této práce.

Tabulka č. 2. Charakteristika klientů VÚ

Jméno	Věk/roky	Délka pobytu ve VÚ	Datum rozhovoru	Délka rozhovoru/minuty
Albert	17,6	2 měsíce a 22 dní	1. 4. 2022	17:06
Cyril	17,2	3 měsíce a 17 dní	1. 4. 2022	24:53
Prokop	17,9	5 měsíců a 14 dní	1. 4. 2022	27:42
Evžen	16,3	10 měsíců a 6 dní	1. 4. 2022	19:26

Zdroj: vlastní zpracování

Formulace základních otázek:

1. Jak se to stalo, že jste se ocitl v tomto zařízení?
2. Jak dlouho tady jste?
3. Pracoval s vámi někdo před tím, než jste se sem dostal? Chodili jste třeba do rodinné poradny? Do pedagogicko-psychologické poradny? Do nějakých krizových center?

4. Myslíte si, že jste tady oprávněně?
5. Toto je vaše první zařízení?
6. Jaké byly pocity, když jste sem poprvé přišel?
7. Překvapilo vás tady něco pozitivně nebo negativně?
8. Co byste tady změnil?
9. Co se týče vašich vrstevníků, zapadl jste sem mezi ně nebo byly nějaké třetí plochy?
10. Jak hodnotíte práce vychovatelů, etopeda nebo jiných pracovníků? Jak často se s nimi setkáváte?
11. Pomohly vám v něčem konkrétně?
12. Jak vnímáte každodenní setkávání komunity? A kruh s vedením, s vychovateli? Dává vám to něco?
13. Máte tady nějaký svůj osobní volný čas?
14. Jsou tady i nějaké akce mimo, že byste se třeba účastnili setkávání s klienty jiných ústavů? Pořádají se nějaké výlety?
15. Máte přístup k informacím z venku?
16. A co škola? Je tady nějaké vzdělávání?
17. Pokusil jste se někdy o útěk, pokud byla možnost?
18. Kolik je tady celkem etap?
19. Co vám tady nejvíc chybí?
20. Jak celkově hodnotíte tento ústav?
21. Jak jste si před příchodem sem představoval svůj budoucí život?
22. Máte už nějaký výhled do budoucna?
23. Víte, jaké jsou vaše možnosti po ukončení pobytu? Kam a na koho se obrátit?
24. Kam půjdete jako první, až vás pustí?
25. Změnil vás váš pobyt tady?

8.4 Metody výzkumu

Dle Hartla (2004, s. 122) uvádí Psychologický slovník kvalitativní výzkum jako: *„Výzkum post pozitivistický, naturalistický; zdrojem dat jsou přirozená prostředí, jako je rodina, školní třída, pracovní skupina, a důraz se klade na výklad zkoumaných jevů očima*

účastníků nebo pozorovatelů; výsledkem je podrobný, idiografický popis jednotlivých případů.“

Kvalitativní přístup využívá pro zkoumané jevy princip jedinečnosti, neopakovatelnosti, procesualnosti a dynamiky. (Miovský, 2006)

Kvalitativní přístup vychází z fenomenologie a připouští existenci více realit, a to , na základě subjektivního hlediska. Naproti tomu, kvantitativní výzkumy vycházejí z pozitivismu a uznávají hledisko pouze jedné objektivní reality. (Chráska, 2007)

V této práci je zvolena forma kvalitativního výzkumu, a to technikou polostrukturovaného rozhovoru – interview s klienty.

8.4.1 Interview a polo strukturované interview

„Interview je metoda shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Někdy se v podobném významu používá také obsahově širšího českého termínu – rozhovor. Protože však ne každý rozhovor je interview, je používání pojmu interview přesnější a výstižnější. Anglický výraz interview je totiž složen ze dvou částí, kde inter znamená mezi a view znamená názor nebo pohled.“ (Chráska, 2007, s. 182).

Polo strukturované interview je střední cesta mezi nestrukturovaným a strukturovaným druhem diagnostického rozhovoru, kdy tazatel může během rozhovoru měnit pořadí či formulaci předem připravených otázek. (Chráska, 2007)

8.4.2 Kazuistika

„Podstatné vždy je, že v případě studií badatel usiluje o komplexní porozumění případu v jeho přirozeném prostředí. Cílem je interpretovat interakce mezi případem a okolím. Splnit takto nastavený úkol vyžaduje získání velkého množství údajů z řady rozmanitých zdrojů. Z tohoto hlediska je případová studie skutečnou významovou strategií a nikoli jednotlivou technikou, neboť badatel kromě více informačních zdrojů využívá veškeré dostupné metody sběru dat“. (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 98)

Kazuistika neboli případová studie byla původně lékařskou disciplínou, která popisovala a rozebírala léčebné případy. Postupně se rozšířila i do dalších vědních oborů. V

současnosti hovoříme o pedagogické, psychologické, právnické nebo speciálně pedagogické kazuistice. Speciální pedagogika vidí kazuistiku jako metodu, kde se pečlivě prostudují dosud získané materiály o daném jedinci, který je nějak narušený či postižený, dále se zhodnotí diagnostika a formulují závěry. (Valenta, Müller, 2013)

8.4.3 Pozorování

„Pozorování je založeno na sledování a následné analýze jevů, které lze vnímat smysly. Pozorování je výzkumnou metodou tehdy, je-li záměrné, cílevědomé, plánovité, systematické a řízené (výzkumník pracuje podle projektu, který obsahuje cíl pozorování, předmět pozorování, časový harmonogram, použité prostředky shromažďování dat, způsoby registrace jevů a jejich vyhodnocování). Plánovitost, záměrnost a systematická vytvářejí do určité míry standardní podmínky, které zajišťují míru objektivitu.“ (Maněnová, Skutil, 2012, s. 53)

Pozorování je možné klasifikovat podle různých hledisek, a to jako přímé a nepřímé, zúčastněné a nezúčastněné, skryté a zjevné, krátkodobé a dlouhodobé, strukturované a nestrukturované.

Výhodou je přímé sledování reálných jevů, získání velkého počtu údajů, je to přirozená a málo nákladná diagnostická metoda. Mezi nevýhody patří značná náročnost na přípravu v oblasti odborné, organizační i technické, možné ovlivnění průběhu pozorovaných jevů – haló efekt, stereo typizace, předsudky, projekce, efekt shovívavosti a dále chyby, které vyplývají z osobnosti pozorovatele. (Maněnová, Skutil, 2012)

8.5 Triangulace

Data kvalitativního výzkumu se vyznačují komplexností a větším množstvím sdělených informací. Pomocí detailního popisu zkoumaného problému tak odkrývají jednotlivé souvislosti. Dle Miovského (2006) mají takto získaná data velkou výpovědní hodnotu. Pro zvýšení pravděpodobnosti získání validních dat je použita triangulace. Triangulace v rámci této diplomové práce se týká zdrojů dat i metod výzkumu. Pro analýzu reedukačních programů ve výchovném ústavu je pracováno s dostupnými zdroji dat. Pomocí

rozhovorů s pedagogickými pracovníky, porovnání přístupu k intervencím, plánování a rozhovorů čtyř klientů. Všichni dotázaní prezentují vlastní názory, postoje a zkušenosti. Tím je výzkumníkovi umožněno vytvořit si detailnější obraz dané problematiky. Z důvodů malého počtu respondentů je kvalitativní výzkum doplněn o data získaná formou přímého pozorování klientů v prostředí ústavu a prostudováním jejich dokumentace raném vývoji, která je zároveň součástí jeho socializace.

9 Kazuistiky

Na základě analýzy dokumentů klientů, poskytnutých se souhlasem vedení výchovného ústavu, dále rozhovorů s pracovníky výchovného ústavu, vlastního pozorování chlapců na skupině, při pracovních činnostech, ve volném čase apod. a jejich kazuistikami, je dále pracováno na vyhodnocení cíle výzkumu.

9.1 Albert –17 let

Hlavní důvody umístění do výchovného ústavu:

Záškoláctví, zneužívání návykových látek, závadová parta, nerespektování autorit, toulky, domácí krádeže.

Osobní anamnéza:

Albert se narodil jako druhé dítě. Od raného dětství měl výchovné problémy – byl vzteklý, agresivní k vrstevníkům i dospělým, měl problém s autoritou. Ve vrstevnické skupině zaujímal vůdčí pozici už od mateřské školy, a to na úkor ostatních dětí. Často si vynucoval pozornost dospělých, měl sklony k závadovému chování a naváděl k němu i ostatní děti. V případě konfrontace s problémem se stáhl do pozadí a zaujímal pozici oběti. Již v mladším školním věku začal užívat drogy, později na základní školu vůbec nedocházel.

Rodinná anamnéza:

Albert pochází z úplné rodiny, má o 5 let staršího sourozence – sestru. Otec od rodiny odešel, když byly Albertovi 3 roky. S otcem se nadále nestýkal. Na 2. stupni základní školy matka požádala o pomoc OSPOD z důvodů nezvládnutí výchovy syna a navštívila několikrát s Albertem psychologa.

„Byli jsme s mámou tak maximálně u psychologa. Dvakrát. Jednou jsem o tom teda nevěděl, že jsme u psychologa, až podruhé.“

„...to jsem bral jako takovej podraz. Takže to ještě víc udělalo doma rozbroje a nebylo to příjemné.“

Po několika pokusech o nápravu nakonec nařídil soud ústavní výchovu a Albert byl umístěn do výchovného ústavu v Žulové.

„Přestal jsem vlivem drog chodit do školy. Víc a víc jsem se zajímal o drogy než o své povinnosti. A doma to začalo být hodně vypjaté. Až mamka teda zažádala na OSPOD, že mě nezvládá, že by potřebovala se mnou nějak pohnout, takže byl soud. Bylo přestupkové řízení a tak podobně. Soud řekl, že bude nejlepší, když půjdu tady do výchovného ústavu. Tak jsem tady a musím se s tím smířit.“

Současný stav:

Adaptabilita Alberta v ústavu je velmi dobrá. Organizovaným činnostem se rychle přizpůsobil. Ve skupině je vůdčí typ. Albert je na skupině aktivní a zapojuje se. Výsledky psychodiagnostiky však potvrzují emocionální labilitu a nestálost. Byla pozorována náladovost, zvýšená dráždivost, a to vedlo k impulzivnímu a dominantnímu chování a jednání. Svůj vliv často využíval k manipulaci ostatních chlapců na skupině a prosazování svého vůči ostatním mělo ze začátku náznak šikany. Po řešení pracovníky ústavu se Albertovo chování a postoj k dalším klientům postupně měnil a nyní je celkem bez problémů. Osobní volno tráví na telefonu, rád chodí do posilovny, začal číst a pracuje v keramické dílně. Autority formálně respektuje, snaží se teď vyhybat konfliktům a problémovým situacím. Aktivně spolupracuje s etopedem a externí terapeutkou.

„Pan etoped a paní terapeutka jsou jedni z mála lidí, kterým tady věřím.“

Nemá problém přímé konfrontace s pracovníky ústavu. Vztah k rodině je na lepší úrovni, k bezproblémovému chování jej motivuje hlavně jeho přítelkyně. Jeho cílem po návratu z ústavu je práce s bagrem a později snad i dodělání vzdělání.

Prognóza:

Na základě prostudování Albertovy dokumentace, rozhovoru s vychovateli a pozorování jeho chování se nedá jednoznačně říci, jaká bude jeho další prognóza. Albert

užívání návykových látek vzhledem k pobytu v ústavu omezil, pokud s tím přestane úplně a vyhledá pomoc, bude schopen se sám o sebe v budoucnu postarat. Za podpory rodiny a stabilního rodinného zázemí, které má, je schopen svůj problém zvládnout a žít lepší život.

9.2 Cyril – 17 let

Hlavní důvody umístění do výchovného ústavu:

drogová závislost, krádeže, útěky z domova, záškoláctví, fyzická napadení, agresivita.

Rodinná anamnéza:

Nezletilý Cyril se narodil svobodné matce, otec není v rodném listu uveden. Sourozence nemá. Matka alkoholička nedokázala vydržet v žádném zaměstnání. Problémové chování začalo v 1. ročníku střední školy, kdy se Cyril s matkou přestěhoval do jiného města. Po krátké době však přestal do školy docházet a začal se toulat s partou místních zlodějíčků.

Osobní anamnéza:

V šestnácti letech si s matkou úplně přestal rozumět.
„Domácí problémy byly, hádky doma. Nerozuměl jsem si s mámou v některých věcech. Chtěla si prosadit svoje, já taky svoje, takže jsem dělal naschvály. Většinou to byly drogy, krádeže, bitky.“

Kradl, postupně začal kouřit marihuanu. Domů se vracel jen občas najíst se a vyspat, přestal chodit do školy.

„Já jsem nedokončil studium střední školy, a protože jsem nechodil na školu, máma mi řekla: „Neplatíš nájem, nechodíš do školy, nepracuješ, tak ani nejíš.“ Takže jsem vlastně začal krást jídlo, abych se uživil. Začal jsem krást oblečení, abych se oblíkl.“

Nerespektoval matčina pravidla, začal více pít alkohol. Domů už téměř nechodil. Po večerech kradl, přes den spal, kde se dalo.

„A alkohol hrál velkou roli u mámy, a i u mě, takže pití bylo na prvním místě. Domů jsem chodil spát jen někdy. Dala mi podmínku. Do deseti doma, jinak nechod' vůbec domů. Takže přes noc jsem chodil na čorky a přes den jsem si někde lehl.“

Po zadržení za trestnou činnost krádeže se z rozhodnutí soudu dostal do diagnostického ústavu a poté do výchovného ústavu v Žulové.

Současný stav:

Cyrlův pobyt v ústavu probíhá bez problémů. Plní si své povinnosti, téměř bez výjimky respektuje autority pedagogických pracovníků. Plní si školní povinnosti, učí se z učebnic střední školy, na kterou dříve docházel a které mu opatřila matka. Snaží se učit německy. Nepokusil se o útěk, i když o něm uvažoval, není agresivní. Spolupracuje s odborníky, vyzdvihuje především práci etopeda.

„Pomohl mi s myšlenkama zapomenout na to, že chci utýct, že tady nechci bejt, že je lepší to vydržet. A já, když jsem přišel, tak jsem si to neuvědomoval. Teď, když jsem ve třetí etapě, si to nechci zkazit.“

Do činností na skupině se ochotně zapojuje. Rád prezentuje své názory, které se občas snaží tvrdohlavě prosazovat.

„Mám svoji hlavu. Ale uznávám, čím dýl jsem tady, tak tím častěj uznávám svou chybu.“

Týdenní setkávání komunity s vedením ústavu považuje za zbytečné, ale při výměně názorů nejde do konfrontace a raději se stáhne.

Osobní volno tráví s ostatními hraním šachů, karet, stolního fotbalu, ping pongu, na hřišti, v tělocvičně především fotbal a florbal.

Nejvíce postrádá vlastní výběr hudby, volnost a přítelkyni. Jeho cílem je maturita, práce a po dovršení 18. roku života se chce odstěhovat od matky, se kterou má stále ne příliš dobrý vztah.

„Chci si udělat maturitu a pak nstavbu. A po večerech pracovat. A po škole přítelkyně. I když to bude asi náročný. Když to nevyjde, tak asi se vrátím jenom k práci, abych z části splatil starý dluhy, co mám. Ne ty nový, ty jsou větší.“

Po opuštění ústavu mu hrozí nástup trestu, do kterého však nemá v plánu nastoupit a přemýšlí o útěku na Slovensko k rodinnému známému.

„To zatím vidím tak, že bych šel makat. Jenomže z těch problémů, co mám, tak mi asi nejvíc hrozí výkon trestu. A vzhledem k tomu, že jsem tvrdohlavý, tak já do vězení nechci nastoupit, tudíž já bych zdrhl. Nevím, jak to mají mladiství, jestli se vůbec mám dostavit k soudu nebo ne. Mám možnost zdrhnout pryč na Slovensko za člověkem, o kterém nikdo neví. Je pomalu jako můj táta.“

Prognóza:

Cyril se během pobytu ve výchovném ústavu dokázal odpoutat od své drogové minulosti s podporou reedukačních programů. V této souvislosti se taktéž přestal stýkat s partou kamarádů, kde návykové látky a alkohol běžně užíval. K povinnostem se již nestaví laxně, pasivně, má zájem na ukončení středního vzdělání. Na vztahu s matkou musí ještě zapracovat. Pokud však uskuteční plánovaný útěk po opuštění výchovného ústavu, může se vše vrátit do „starých kolejí“ a Cyrilova budoucnost nebude příliš příznivá.

9.3 Prokop – 17 let

Hlavní důvody umístění do výchovného ústavu:

krádeže, drogová závislost, útěky z domova, záškoláctví, alkoholismus, patologické lhaní.

Osobní anamnéza:

Prokop se narodil ve 30. týdnu těhotenství matce romského etnika a otci slovenské národnosti jako první dítě. Rodiče nebyli sezdáni. Prokop byl tiché, zakřiklé dítě, mateřskou školu navštěvoval pouze sporadicky, a to před nástupem do základní školy. Odmítal kolektiv ostatních dětí, stranil se jich. Po nástupu do školy se u něho začaly střídát záchvaty vzteku a apatie.

Rodinná anamnéza:

Když byly Prokopovi tři roky, postupně se do rodiny narodily další dvě děti, Prokopovy mladší sestry. V té době už rodina nebyla plně funkční a matka se následně i s pětiletým Prokopem odstěhovala k jinému muži. Obě dcery, dvouletá a deseti měsíční, zůstaly u otce, který se o ně dodnes stará.

Během školní docházky Prokop neuznával autoritu matky, nevlastního otce ani učitelů. Dostal se do závadové party, začal utíkat z domova, krást, zneužíval návykové látky.

„Jelikož moje mamka se vdala s jiným chlapem, tak prostě já jsem si s ním nesedl. No tak prostě já už jsem s ním nechtěl být, jakože takhle v jednom baráku. Prostě jsem začal dělat blbosti. No ale s tím, jak jsem začal dělat ty blbosti, začal jsem utíkat z domu a za čas krást. Potom jsem ještě s partou začal vykrádat obchody.“

Když bylo Prokopovi deset let, matka – alkoholička zemřela na cirhózu jater a Prokop byl umístěn do dětského domova.

„Pak jsem šel do děcáku a tam to dopadlo tak, že jsem se moc nezlepšil a šlo to ještě více z kopce. Za čas jsem bral pervitin, potom další ty psychotropní látky a začal jsem chlastat a dělat blbosti.“

Poté přešel do diagnostického ústavu v Kunčičkách. Začal studovat obor strojní mechanik – zámečnický. S biologickým otcem se pro velkou vzdálenost místa bydliště téměř nestýkal. V současné době je umístěn ve výchovném ústavu v Žulové a s otcem udržuje pravidelný telefonický styk.

Současný stav:

Prokop se přes prvotní problémy s přijetím určitého řádu ústavu adaptoval velmi dobře. Kromě jedné paní vychovatelky nemá problémy s pedagogy ani s ostatními chlapci na skupině.

„Jinak asi dobrý. No, jenom s paní učitelkou ne, protože jednou jsem na ni podal stížnost za to, že jsme seděli, já jsem nic neudělal a ona mi z ničeho nic dala opatření. Já jsem pak měl o týden posunutou dovolenku a jenom skrze to, že jsem potřeboval od paní, aby mi pomohla s rýsováním, protože já mám trochu problémy s rýsováním. Potřeboval jsem, aby mi s tím jenom poradila. Ona mi nepomohla a mezi tím jako šla za jedním klukem a pomohla

jemu. A když jsem se zeptal asistenta, jestli by mi mohl pomoci, tak ona řekla, že ne, že je to samostatná práce. No tak mi to přišlo takové divné. Ale jinak se snažím vycházet se všema.“

Má výhrady k výuce, kdy dle jeho názoru učivo neodpovídá jeho věku a profesnímu zaměření.

„A když prostě se chcu učit svoje učivo, nemůžu. Tady se učí věci, které se učí v páté šesté třídě, ale já potřebuju umět ruční zpracování kovů a tak. Já jsem zámečnick, tak já potřebuju vědět ty věci, co k tomu jsou potřeba, a ne, že mě tady dají učivo, které jsem se učil v 7 v sedmé třídě.“

Týdenní setkávání komunity s vedením ústavu považuje za přínosné, nebojí se říci svůj názor na určité věci, i když se to dle jeho názoru někdy obrátí proti němu.

„Když já řeknu svůj názor, tak vychovatel mě hnedka ohodnotí tak, že mi dá opatření nebo že mi zruší dovolenku. Ale někteří vychovatelé říkají: jo, máš pravdu, tak se budeme snažit něco s tím dělat.“

Osobní volno tráví na telefonu s přítelkyní, popř. si telefonuje s otcem a se sestrou. Rád využije posilovnu, kolo.

„Překvapilo mě, že tady je posilovna, protože já se věnuju posilovně. Chodil jsem do vzpírání, ale jelikož začal ten covid, tak jsem tam přestal chodit.“

Práci vychovatelů a dalších pracovníků hodnotí kladně.

„Vždycky mi vyhověli. A když třeba nemají čas, tak říkají: moment, počkej chvíli nebo já se potom za tebou zastavím.“

Do budoucna plánuje dokončit studium strojího mechanika – zámečnicka a vystudovat ještě obor automechanik.

„Potom bych si chtěl ještě udělat jeden obor – automechanika. To bych chtěl udělat aji s maturitou, pokud by to bylo možné. Když si udělám školu, budu mít papír. Z toho papíru budu mít více peněz a vím, že se užívím. Já nechcu dopadnout jak někteří, co vylezou z pastáku skončí někde na ulici. Nechcu být chudákem nebo tak.“

Má v plánu skoncovat se „starým“ životem a zůstat tzv. „čistý“.

„Vím, že když nebudu brát, tak že to bude všechno v pohodě a když mám někam jít, tak buď s přítelem od ségry nebo prostě za ségrou nebo za přítelkyní. Ona nebere ani nikdy nebrala, nechce skončit jako troska. A všiml jsem si, co jsem přestal brát, že mi lidi začali víc věřit a začalo se mi to aj líbit. Kdysi, jak jsem bral, kradl jsem věci, nevěřili mi a nechcu, aby to tak zase bylo.“

Prognóza:

Po prostudování Prokopovy dokumentace, rozhovorů s vychovateli a několikátýdenním pozorováním jeho chování se jeví jeho prognóza pozitivně. Při dodržení abstinence návykových látek je vysoce pravděpodobné, že si klient udrží partnerský vztah i rodinné vztahy s otcem a sestrami. Také provozované sportovní koníčky jako jsou kolo či posilovna jsou dobrými předpoklady pro udržení stávajícího stavu a prevencí relapsu. Stejně tak dokončení již započatého studia mechanik – zámečnick.

9.4 Evžen – 16 let

Hlavní důvody umístění do výchovného ústavu:

krádeže, úteky z domova, záškoláctví, drogová závislost.

Osobní anamnéza:

Evžen se narodil v řádném termínu těhotenství jako druhé dítě. Rodiče nebyli sezdáni. V mladším školním věku býval často nemocný, je alergik a astmatik. Měl odklad školní docházky a již na 1. stupni ZŠ problémy s chováním vůči autoritám, spolužákům i matce. Rád se přidával k závadovým partám starších kamarádů. Evžen má bohatou trestnou činnost – krádeže, vydírání, alkohol, drogy, záškoláctví, toulání.

„Já jsem dělal problémy jako třeba kradl jsem, odmlouval jsem mamce, doma jsem se prostě nechoval slušně. Nebýval jsem doma, nedělal jsem si školu.“

Ve třinácti letech umístěn do svého prvního diagnostického ústavu. Od zhruba deseti let je konzumentem marihuany. Má o sobě dosti vysoké mínění. Často používá vulgarismy, nedokáže vždy ovládnout své emoce, což často ústí v agresi namířenou nejen vůči ostatním, ale i proti sobě. Má tendence k sebepoškozování.

„Když mi řekli, že nebudu mít u sebe telefon, že nebudu moct komunikovat, tak mě potom dali na izolaci a tam mi řekli, že tam budu 5 dní, tak jsem tam byl 5 dní. Ale snažil jsem se z tama dostat. Tak jsem tam bouchal, jakože pěstí furt do zdi, takže jsem si úplně rozbil klouby. Tak mě odvezli do nemocnice a tam jsem chtěl utéct. Ale to se mi nepovedlo, bo jsem

měl pyžamo. Jsem čekal, že mi dají moje věci. Ale tak potom mě tedy dovezli, jakože zpátky. Tak jsem prostě ty dva dny byl dole, pustili mě nahoru a všechno šlo v pohodě.“

Nechá se snadno partou ovlivnit.

„Jak jsem přijel z dovolenky pozitivní, tak já jsem to hodně litoval. Já jsem to nechtěl, ale vzal jsem si to, protože kamarádi všichni kolem mě, jak si dávali, tak já jsem si musel prostě zahulit.“

Rodinná anamnéza:

Od Evženova narození je jeho otec ve výkonu trestu za držení a prodej návykových látek a neplacení alimentů na staršího syna.

„Ale jinak, jak já jsem se narodil, tak vlastně šel do výkonu trestu na 15 let. To si celé vlastně odseděl. To měl za alimenty a za drogy. A za prodávání mladistvým. A teď vlastně jak ho pustili, tak zjistil, že má jít do dalšího výkonu trestu. To dostal nějakých třináct let. A to měl jako že taky za ty alimenty, za drogy a vlastně že utekl před výkonem trestu, že nechtěl nastoupit.“

Evžen žil se starším bratrem, matkou a babičkou. Po babiččině smrti v Evženových třech letech matka živila syny přivýdělkem na brigádách a rodina žila převážně ze sociálních dávek. V osmnácti letech nastoupil také starší bratr do výkonu trestu za vykradení trafiky a prodej návykových látek mladistvým. Ve vězení je i v současné době, stejně jako jejich otec, se kterým se Evžen viděl minimálně. Matka nyní nepracuje.

Současný stav:

Do kolektivu se včlenil bez problémů. Matka má o Evžena zájem, snaží se mu být oporou. Komunikují spolu telefonicky, dovolenky probíhají v poslední době téměř vždy u matky nebo přítelkyně. Chování se velmi zlepšilo a nedosahuje žádných výraznějších extrémů. Autority respektuje.

„Snažíme se prostě s nima vycházet. A oni se snaží vycházet s náma. Přijde mi, že oni se s náma baví kamarádsky, mně se to strašně líbí, že prostě se nepovyšují a chovají se, jakože stejně jak my. A jakože s pedagogickým pracovníkem jako je pan etoped a hlavním vedoucím, tak to je super, protože oni nám taky rozumí. A dělají si taky srandu.“

Evžen nedokáže být sebekritický a své chyby si uvědomuje až s odstupem času. Mezi ostatními chlapci je komunikativní, a přestože se mu mnohdy něco nelíbí, nevyvolává zbytečné konflikty.

„Hned jsem se adaptoval na ten režim a s klukama, to jsem byl úplně v pohodě.“

Pokud je třeba, dokáže si říct o pomoc panu etopedovi či vedoucímu vychovateli.

„Vždycky si udělají čas. Stačí jen požádat prostě o pohovor a hnedka prostě je tam možnost na ten pohovor jít.“

„Tak třeba vychovatel, co tady je na pracovku, tak on vlastně nám, jakože dává možnost na ty brigády chodit podle chování, protože mu lidi volají, že prostě jestli by neměl někoho na pomoc a on řekne, že je zrovna v práci, takže to domluví, že bysme mohli, a vždycky za to dostaneme nějakou tu korunu, takže dobrý. Aspoň si můžem něco koupit nebo tak.“

Prognóza:

Na základě prostudování Evženovy dokumentace, rozhovoru s vychovateli a pozorování jeho chování se jeví jeho prognóza vcelku pozitivně. Podařilo se odstranit vulgární projevy i projevy agresivity vůči sobě. Nadále je žádoucí pracovat s Evženem takovými metodami, které by v něm i nadále posilovaly žádoucí projevy a nepodporovat jeho představy, že je lepší než ostatní.

10 Shrnutí výsledků výzkumu

Provedený kvalitativní výzkum je z velké míry v souladu s poznatky z teoretické části práce. Z odpovědí dotazovaných klientů jasně vyplývá, že si jsou vědomi příčiny pobytu ve výchovném ústavu a byla vidět i jejich snaha o eliminaci důvodů dalšího setrvávání v tomto zařízení.

Jejich nejčastější odpovědi na otázku, proč zde jsou, byly útěky, toulání, záškoláctví, krádeže, dlouhodobé problémy s rodiči, závadová parta, fyzické napadení a agresivita, patologické lhaní a užívání a distribuce návykových látek. Chlapci při rozhovoru uvedli, že takto jednali proto, že nedokázali řešit své problémy s rodiči a ve škole jiným způsobem a nepřímo uvedli jako příčinu své blízké (neshody s novým partnerem jednoho z rodičů, otec a bratr recidivisté apod.).

Ve výzkumných otázkách, zda, jsou reedukační programy vhodně přizpůsobeny jejich potřebám a jak klienti hodnotí svůj pobyt a reedukační programy ve výchovném ústavu a vidí svou budoucnost po svém odchodu, jsem si kladla za cíl zjistit, zda jsou si jedinci vědomi potřeb materiálních, finančních, poradenských či psychických, které se jim v zařízení dostává. Všichni dotázaní reagovali kladně na většinu věcí, které jim pobyt ve výchovném zařízení poskytuje. Jako největší oporu v zařízení vidí především pana etopeda a vedoucího vychovatele a jejich práci s nimi. Také ostatní vychovatelé jim pomáhají s nalezením správného životního postoje a jsou pro některé jakýmsi vzorem.

Některým klientům však vadí, že dostávají za, z jejich pohledu, bezvýznamné provinění ihned tzv. „opatření“. Jde o takové jedince, kteří nejsou zvyklí na téměř žádná pravidla a režim. Při jejich porušení následují nejrůznější sankce (ono zmíněné „opatření“), jako je odebrání kapesného, zkrácení vycházek či zrušení dovolené. Někteří z nich také nevidí důvod k pravidelným týdenním sezením s vedením ústavu a považují je z jejich pohledu za zbytečné.

Avšak i přes to, že musí respektovat nastavená pravidla ústavu, plnit komunitní plány, mají omezenější volný čas, než by si představovali, a krátké, a ne moc časté dovolené, je většina z nich celkem spokojena.

Z rozhovorů dále vyplývá, že všichni oslovení jsou spokojeni s nabídkou volnočasových aktivit. Většina z nich preferuje posilovnu a vyjížďky na kole, míčové hry, často hrají stolní fotbal a s vychovatelem např. i karty. Baví je však i práce se dřevem, pracují na zahradě a ve skleníku, mají možnost navštěvovat keramickou dílnu, přispívat do kroniky

ústavu, spolupracovat na vytváření vlastního časopisu. Mají možnost účastnit se různých soutěží i spolu s jinými ústavními zařízeními, byť toto v covidové době nebylo možné uskutečnit. Jeden klient uvedl, že ho zde přivedli ke knížkám a ve svém volném čase si raději čte.

Mnozí se ve výchovném ústavu něčemu novému naučili a každý si z nabídky může vybrat aktivitu, která ho zajímá.

Samozřejmě nejpobulárnější mezi klienty je mobilní telefon a počítač, neboť tato zařízení jsou mnohdy jejich jediným spojením s okolním světem a s jejich blízkými. I tímto způsobem se zde klienti motivují, aby to v ústavu překonali a respektovali určená pravidla.

Co se týká vzdělávání, motivace k němu je pro učitele velice obtížná. Někteří klienti nemají o vzdělání zájem a nebaví je, pro jiné je zase moc lehké a odmítají ho s tím, že nekoresponduje s učením oborem, který před nástupem do ústavního zařízení studovali. Někteří se chtějí vrátit do své původní školy a dostudovat jimi zvolený obor. Jiní si chtějí najít brigádu nebo trvalejší práci a začít vydělávat. Vychovatelé často hovoří s mladistvými o výhodách kvalitního vzdělání, aby měli představu, jak to za zdmi ústavu probíhá a jak je těžké najít si práci, která by odpovídala jejich nárokům

Co se týče opuštění ústavu, klienti si z odchodu téměř žádné obavy nedělají. Těší se, až odejdou, budou svobodní, nikdo jim nebude nic zakazovat ani přikazovat a mohou si se životem nakládat po svém. Toho, že zabřednou do stejných problémů, se neobávají – někteří mají v plánu stěhování, jiní budou hledat oporu v rodině či partnerce. Tuto možnost však nemají všichni. Jsou zde i tací, kteří se nemají kam vrátit. Pro ně jsou pak řešením zařízení typu Domy na půli cesty, azylové domy apod. Zde se naučí, jak zvládat situaci s nedostatkem peněz, zajistí ubytování na přechodnou dobu, pomohou jim najít práci a nabídnou vhodné terapeutické a resocializační aktivity.

Z několikátýdenního pozorování klientů na skupině, jejich práce s vychovateli a učiteli a také na základě nezávazných rozhovorů nebo polo strukturovaného rozhovoru lze vyčíst, že vychovatelé připravují své klienty na odchod ústavu průběžně každý den. Ne všichni klienti mají reálnou představu o dnešních cenách a jak by měli s penězi správně hospodařit. Navštěvují proto společně obchody, kdy si klienti sami nakupují stravu na 1 den v týdnu (převážně na sobotu). Přehrávají si různé modelové situace při řešení určitých problémových situací.

Podle novely zákona o sociálně právní ochrany dětí může od ledna 2022 mladistvý při odchodu ze zařízení dostat jednorázovou finanční částku, a to až 25 tisíc korun nebo 15 tisíc

korun měsíčně v případě, že studuje. Při odchodu s sebou dostávají i základní potřeby pro život, jako např. hygienu, oblečení, jídlo, povlečení apod. Pokud má dospívající uložené nějaké peníze, jsou mu posílány průběžně, a to z důvodu, aby je všechny naráz neutratil. (MPSV, 2022)

Diskuze

V rámci provedeného kvalitativního výzkumu byly zjištěny lehce překvapující i očekávané výsledky. Odpovědi dotazovaných nebyly nijak stylisticky upraveny.

Všichni chlapci měli společné problémy, kvůli kterým bylo rozhodnuto o jejich umístění do výchovného ústavu v Žulové. Příčinou byly především útoky z domova, záškoláctví, krádeže, problémy s rodiči, závadová parta, fyzické napadení a agresivita, patologické lhaní a užívání a distribuce návykových látek. Klienti potvrdili, že příprava na návrat do běžného života ve výchovném ústavu probíhá opakovaně, i když jim některé fáze připadají zbytečné a polemizují o jejich nutnosti a kvalitě. Uvedli také, že si uvědomují příčinu pobytu v zařízení a snaží se na sobě pracovat, aby měli pobyt co nejdříve, a hlavně úspěšně, za sebou. Představu o své budoucnosti mají především v souvislosti se svou rodinou a partnerkami.

Klienti pozitivně hodnotí práci s vychovateli a panem etopedem a také nabízené volnočasové aktivity. Z teoretických poznatků vyplývá, že smysluplně vyplněný volný čas velkou měrou přispívá k prevenci rizikového chování, což potvrzuje i provedený kvalitativní výzkum. Jeden z klientů uvádí, že díky vychovateli našel zálibu v knihách a četbě, ke které by si v běžném životě cestu nenašel a v minulosti ji ani nehledal. Je prokazatelné, že k činnostem jako jsou útek, zneužívání návykových látek, agresivita apod. dochází především tehdy, kdy není dostatečně vykonávána výchovná nebo volnočasová činnost. Klient se nudí a napadají ho nedobré myšlenky. Je tedy otázkou, do jaké míry by měl být volný čas plánovaný a jak strukturalizovat osobní volno klientů.

Z provedeného výzkumu také vyvstává otázka ohledně nutnosti návaznosti výchovně vzdělávací péče s péčí psychologickou. Ve výchovném ústavu nepůsobí kvalifikovaný psycholog přímo, dochází pouze 2x týdně nebo dle akutní potřeby. Na skupině je vychovateli nápomocen i asistent pedagoga, což je nejen u klientů vykazujících extrémní poruchy chování nezbytně nutné a přínosné.

Ačkoliv jsou osudy klientů různé, mají jedno společné – dětství. Ať už pochází z patologického prostředí alkoholiků, recidivistů nebo jen rodičů, kteří s příchodem svého dítěte na svět nepočítali a neuměli se o něho postarat, nebyl jejich start do života zrovna šťastný.

Rozhovory byly vedeny ve výchovném ústavu ve společenské místnosti. Klienti byli ve známém prostředí většinou uvolnění, někteří jen lehce nervózní. Byla jsem překvapena

jejich přístupem k mé osobě. Byli přátelští a po dokončení rozhovorů by si ještě rádi dál povídali. Důvodem snad mohla být individuální pozornost, kterou jsem jednotlivým klientům věnovala nebo i to, že jsem nepatřila do „jejich současné rodiny“, ale přišla jsem tzv. „zvenci“.

Závěr

Ústavní výchova by měla být nejkrajnějším řešením v případě, kdy selhala rodina a její funkce emocionální, sociálně vzdělávací, ochranná a sociálně ekonomická. Výchovu v rodině nelze plně nahradit jinou formou výchovy, a pokud je rodina alespoň částečně funkční, je potřebné ji zachovat. Je otázkou, zda systémem podpory rodin funguje tak, jak by to bylo žádoucí. Místo toho, aby se začaly problémy v rodině řešit, dochází k odebrání dítěte z rodiny a jeho následnému umístění do náhradní péče. Dochází tak k narušení citových vazeb rodiny, což může mít katastrofální následky.

Teoretická část obsahuje náhled některých autorů na problematiku ústavní výchovy a rizikového chování dětí a mladistvých. Součástí této práce je také konkrétní popis výchovného ústavu, kde byl kvalitativní výzkum prováděn. Z provedeného šetření bylo zjištěno:

Snahou ústavního zařízení je především eliminace rizikového způsobu života, který mladiství vedli před umístěním v ústavu. Riziko recidivy je u každého klienta jiné. Záleží na postoji každého jedince k danému problému, na délce pobytu v zařízení, na snaze o svoji nápravu, změnu hodnotového žebříčku, spolupráci se všemi pracovníky ústavu, spolupráci rodiny a mnoha dalších aspektech.

Na otázku, zda jsou reedukační programy vhodně přizpůsobeny potřebám klientů, jak hodnotí svůj pobyt a reedukační programy ve výchovném ústavu a jak vidí svou budoucnost po svém odchodu, odpovídali klienti podobně. Z rozhovorů vyplývá, pravidla jsou jasně a striktně nastavena a jejich plnění přináší kýžený výsledek. Ne všichni jsou však ochotni a schopni se jim vždy podřídit. Dotazovaní klienti se těší na odchod z ústavu, i když si asi úplně neuvědomují, co všechno to vlastně obnáší. Odchod vnímají jako návrat k rodině, svobodnému životu bez pevně stanovených pravidel a společnému bydlení s partnerkami.

V empirické části došlo k naplnění cílů výzkumu. Jejím obsahem jsou mimo jiné kazuistiky čtyř klientů ústavu a jejich náhled na pobyt v zařízení. Dle jejich vyjádření patří k negativům režimových opatření zejména nedostatek osobního volna, krátké dovolené a používání mobilního telefonu, popř. počítače na omezenou dobu. Bylo však také zjištěno, že je klientům věnována pravidelná výchovně vzdělávací péče při přípravě na jejich pobyt mimo ústavní zařízení, a to všemi pracovníky výchovného ústavu. Vychovatelé se snaží svou každodenní práci připravovat je na překážky spojené s opětovným zařazením do společnosti, a to například formou modelových situací, do kterých se mohou v životě dostat. Pracují s jejich

psychikou, hledají vhodnou motivaci k jejich dalšímu vzdělávání, poskytují cenné rady, mnohdy nahrazují nefunkční rodinu nebo úzce spolupracují s rodinou funkční.

Je však zřejmé, že následný přechod ze striktních režimových opatření do „normálního“ života s sebou nese mnoho problémů a je i možnou příčinou dalšího selhání jedince. Není však v silách výchovných ústavů, aby nějakým způsobem napodobovaly život mimo ústav, např. vlastnictvím bytů, ve kterých by klienti před svým odchodem z ústavu nějaký čas žili a výchovní pracovníci by za nimi jen pouze docházeli. Tento systém by byl především ekonomicky neúnosný, ale také by nemusel vyhovovat jedincům s patologickými poruchami chování. Je tedy nutné se zabývat myšlenkou na neustálé zlepšování fungování současné ústavní výchovy, a to jak v oblastech výchovy a vzdělávání, zdravotnictví, sociální sféry, ale především v oblasti prevence a následných sankcí.

Vysvětlivky

ČR – Česká republika

ČŠI – česká školní inspekce

IZS – Integrovaný záchranný systém

K1 – Klient č. 1

K2 – Klient č. 2

K3 – Klient č. 3

K4 – Klient č. 4

MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj

MPP – Minimální preventivní program

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

OŠR – Organizace školního roku

PROD – Program rozvoje osobnosti dítěte

ŠŘ – Školní řád

T – Tázající

VŘ – Vnitřní řád

VÚ – Výchovný ústav

WHO – World Health Organization

Zdroje

1. BAUWEL, S., V., CARPENTIER, V., 2010. *Trans-reality television: the transgression of reality, genre, politics, and audience*. Lanham: Lexington Books. 340 s. ISBN 978-0-7391-3189-3.
2. BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 306 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4248-9.
3. FEDOROVÁ, M. Vychovávatel: *Co potřebuje dítě v dětském domově?* roč. 2005, č. 10. ISSN 0139-6919.
4. HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. 774 stran. ISBN 978-80-262-0873-0.
5. HUTYROVÁ, Miluše, RŮŽIČKA, Michal a SPĚVÁČEK, Jan. *Úvod do speciální pedagogiky osob s psychosociálním ohrožením a narušením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 97 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3726-2.
6. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vydání - 1. dotisk 2008. Praha: Garda Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
7. JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 292 s. Recenzované monografie; 52. ISBN 978-80-7435-534-9.
8. JEDLIČKA, Richard a kol. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Vydání 1. Praha: Grada, 2015. 544 stran. Psyché. ISBN 978-80-247-5447-5.

9. JESENSKÝ, Ján. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených* [elektronický zdroj]. [Brno: Masarykova univerzita v Brně. Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky, 2002].
10. JESSOR, R. (1991). *Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action*. JAH, 12 (8), 597–605.
11. JUCOVIČOVÁ, D., 2014. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. Vyd. 2. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0645-3.
12. KALEJA, Martin. *Etopedická propedeutika v inkluzivní speciální pedagogice*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2013. 264 s. ISBN 978-80-7464-396-5.
13. KALEJA, Martin. *Základy etopedie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. 74 s. ISBN 978-80-7464-271-5.
14. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
15. KUKLA, Lubomír a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. 432 stran. ISBN 978-80-247-3874-1.
16. KULHAVÁ, L. MORAVCOVÁ, M. a kol. *Nedostatečná připravenost mladých lidí odcházejících z dětských domovů pro život ve společnosti*. Praha, 2010. Seminární práce. Fakulta sociálních věd.
17. MANĚNOVÁ, Martina a Martin SKUTIL. *Metodologie pedagogického výzkumu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-209-6. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid:04107f70-bc11-441d-abf0-f9384c56fd10>

18. MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
19. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
20. MATOUŠEK, Oldřich a MATOUŠKOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.
21. MICHALOVÁ, Zdeňka. *Sonda do problematiky specifických poruch chování*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7311-075-8.
22. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-24713-62-4
23. MÜLLER, Oldřich a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 289 s. ISBN 80-244-0231-9.
24. MÜLLER, Oldřich a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada, 2014. 508 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4172-7.
25. NĚMEC, J., 2002. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury. 119 s. ISBN 80-7315-012-3.
26. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
27. PIPEKOVÁ, Jarmila et al. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. 401 s. ISBN 978-80-7315-198-0.,

28. PRŮCHA, J., VETEŠKA, J., 2014. Andragogický slovník. 2.vyd. Praga: Grada. 320 s. ISBN: 978-80-247-8993-4.
29. PTÁČEK, R., 2006. Poruchy chování v dětském věku. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 24 s. ISBN 80-86991-81-4.
30. RIEGER, Zdeněk. *Návrat k rodině a domů: Příprava klientů institucionálních služeb na návrat z odloučení*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-544-8
31. RUSHTON, A., MINNIS, H., *Residential and Foster Family Care*. In RUTTER, Michael - TAYLOR, Eric A. *Child and Adolescent Psychotherapy*. 4thed., reprint. Oxford: Bckwlaell Publishing, 2003. ISBN 0-632-05361-5
32. ŘÍČAN, Pavel a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. 603 s. Psyché. ISBN 80-247-1049-8.
33. SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 197 s. ISBN 978-80-7368-728-1.
34. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. 162 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0095-8.
35. SOVÁK, Miloš. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 231 s. Učebnice pro vysoké školy.
36. ŠIRŮČEK, Jan, ŠIRŮČKOVÁ, Michaela a MACEK, Petr. Sociální opora rodičů a vrstevníků a její význam pro rozvoj problémového chování v adolescenci. *Československá psychologie*, 2007, 51(5), s. 476-488. ISSN 0009-062X. Dostupné také z: <https://kramerius.lib.cas.cz/client/handle/uuid:906df92b-4234-420c-ae9e-793ac0e26544>.

37. ŠVARCOVÁ, Eva. *Úvod do etopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. 107 s. ISBN 80-7041-449-9.
38. ŠVIŘÁČEK, R., ŠEDOVÁ, K., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. Vyd. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
39. VALENTA, M. Müller, O. *Psychopedie*. Vyd. 5. Praha: Parta, dopl. a upr., 2013 ISBN-13: 978-80-7320-187-6
Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. 155 stran. ISBN 978-80-7421-120-1.
40. VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 136 s. ISBN 978-80-210-4573-6.
41. VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7315-166-9.
42. ZACHARIN, M., 2013. *Practical pediatric endocrinology in a limited resource setting*. Waltham, MA: Elsevier Academic Press. 416 s. ISBN 978-0-12-407822-2
43. ZELINKOVÁ, O., 2003. *Poruchy učení*. Praha: Grada. 263 s. ISBN 80-7178-800-7

Internetové odkazy

1. Docplayer. *Speciální pedagogika Etopedie*. [online]. 2023 [cit.24.1.2023]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/1979385-Specialni-pedagogika-etopedie.html>

2. Kurzy.cz. *Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. Ústavní výchova, Díl 4.* [online]. 2000-2023 [cit.24.1.2023]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zakony/89-2012-obcansky-zakonik/cast-2-hlava-3-dil-4/>
3. MKN-10, 2022. *Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání.* [online]. 18.12.2008 [cit.23.1.2023]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F90-F98>
4. MPSV. *Akční plán 2021-2023 Strategie sociálního začleňování 2021-2030.* [online]. 2021 [cit. 3.6.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Ak%C4%8Dn%C3%AD+pl%C3%A1n+2021-2023+Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov>
5. MPSV. *Zaopatřovací příspěvek.* [online] 2022 [cit. 3.6.2023]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/zaopatrovaci-prispevek>
6. MŠMT. *Statistické ročenky školství, vývojové ukazatele za období 2005–2019.* [online]. 2018 [cit. 22.2.2021]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
7. MŠMT. *Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.* [online]. 2013-2023 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-c-383-2005-sb-kterym-se-meni-zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu-ve-zneni-pozdjesich-predpisu-a-dalsi->
8. SEKERA, Ondřej. *Reedukace dětí a mládeže s poruchami chování a emocionality.* [online]. Copyright ©2019 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://dokumenty.osu.cz/pdf/materialy/reedukace-deti-a-mladeze-s-poruchami.pdf>
9. Výchovný ústav, střední škola a školní jídelna, Žulová. *Plán MPP.* [online]. Copyright © [cit.18.2.2023]. Dostupné z: <https://1db4f82e7b.clvaw->

cdnwnd.com/e5875b8ec0d382386ae759ae34b2f68f/200000494-cb591cb595/P1%C3%A1n%20MPP%202022-2023.pdf?ph=1db4f82e7b

10. Zákony pro lidi. *Zákon o rodině*. [online]. 2010-2023 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-210>
11. Zákony pro lidi. *Zákon č. 203/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže*. [online]. 2019 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-203>
12. Zákony pro lidi. *Nariženi vlády č. 460/2013 Sb.* [online]. 2023 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-460>
13. Zákony pro lidi. *Zákon č. 333/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařizeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařizeních a o změně dalších zákonů*. [online]. 2019 [cit. 23.1.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-333>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	16
Tabulka č. 2	39

Vnitřní předpisy zařízení

MPP VÚ Žulová, 2022

OŠR VÚ, 2022

VŘ VÚ, 2022

Seznam příloh

Příloha č. 1- Informovaný souhlas všech oslovených klientů o poskytnutí rozhovorů

Příloha č. 2 - Potvrzení o vykonání rozhovorů na půdě Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny, Žulová a zachování anonymity

Příloha č. 3 - Autentické přepisy rozhovorů čtyř klientů Výchovného ústavu, střední školy a jídelny, Žulová

Informovaný souhlas s rozhovorem k diplomové práci

Informace o rozhovoru:

Rozhovor provádí Bc. Petra Baťová, studentka UP v Olomouci za účelem sběru dat k diplomové práci.

Informace o účastníkovi rozhovoru:

Klient Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Žulová

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného rozhovoru (dále též jen „rozhovor“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto rozhovoru;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na rozhovoru nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z rozhovoru a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Palackého v Olomouci, a to pro účely zpracování diplomové práce;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne: 1.4.2022

Podpis:

Informovaný souhlas s rozhovorem k diplomové práci

Informace o rozhovoru:

Rozhovor provádí Bc. Petra Baťová, studentka UP v Olomouci za účelem sběru dat k diplomové práci.

Informace o účastníkovi rozhovoru:

Klient Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Žulová

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného rozhovoru (dále též jen „rozhovor“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto rozhovoru;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na rozhovoru nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z rozhovoru a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Palackého v Olomouci, a to pro účely zpracování diplomové práce;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne: 1. 4

Podpis:

Informovaný souhlas s rozhovorem k diplomové práci

Informace o rozhovoru:

Rozhovor provádí Bc. Petra Baťová, studentka UP v Olomouci za účelem sběru dat k diplomové práci.

Informace o účastníkovi rozhovoru:

Klient Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Žulová

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného rozhovoru (dále též jen „rozhovor“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto rozhovoru;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na rozhovoru nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z rozhovoru a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Palackého v Olomouci, a to pro účely zpracování diplomové práce;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

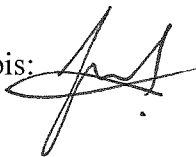
Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne: 1.4.2022

Podpis:

Informovaný souhlas s rozhovorem k diplomové práci

Informace o rozhovoru:

Rozhovor provádí Bc. Petra Baťová, studentka UP v Olomouci za účelem sběru dat k diplomové práci.

Informace o účastníkovi rozhovoru:

Klient Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Žulová

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného rozhovoru (dále též jen „rozhovor“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto rozhovoru;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na rozhovoru nepokračovat;
- d) jsem srozuměn s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z rozhovoru poskytují bezúplatně.

Zároveň prohlašuji, že

- a) souhlasím se zveřejněním anonymizovaných dat a výstupů vzešlých z rozhovoru a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Palackého v Olomouci, a to pro účely zpracování diplomové práce;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytují dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazují se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal/a podepsaný stejnopolis tohoto informovaného souhlasu.

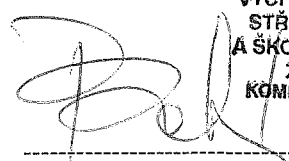
Dne: 1. 4. 22

Podpis: Mill

Potvrzují, že studentka 2. ročníku NMgr. U2SP a VKZ v kombinovaném studiu na Univerzitě Palackého v Olomouci Bc. Petra Baťová vedla veškeré rozhovory s klienty na půdě Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny Žulová.

Studentka se svým podpisem zavázala zachováním anonymity klientů, kteří s rozhovorem poskytli informovaný souhlas.

V Žulové, dne 1. 4. 2022

VÝCHOVNÝ ÚSTAV,
STŘEDNÍ ŠKOLA
A ŠKOLNÍ JÍDELNA,
ŽULOVÁ,
KOMÉNSKÉHO 154

Podpis ředitelky, razítko organizace

Klient 1 – 17 let, záškoláctví, zneužívání návykových látek, závadová parta, nerespektování autorit, toulky, domácí krádeže

T: Dobrý den, jak se vám dnes daří?

K1: Dobrý den, dobře. Co vám?

T: Díky, taky dobře, můžeme tedy začít? Jmenuji se Petra Baťová a píši diplomovou práci na téma Reedukační programy ve výchovném ústavu. Můžu vám položit pár otázek?

K1: Jasně, můžete.

T: Jak se to tak stalo, že jste se ocitl tady v tomhle zařízení?

K1: Špatné vztahy s rodinou. Přestal jsem vlivem drog chodit do školy. Víc a víc jsem se zajímal o drogy než o své povinnosti. A doma to začalo být hodně vypjaté. Až mamka teda zažádala na OSPOD, že mě nezvládá, že by potřebovala se mnou nějak pohnout, takže byl soud. Bylo přestupkové řízení a tak podobně. Soud řekl, že bude nejlepší, když půjdu tady do výchovného ústavu. Tak jsem tady a musím se s tím smířit.

T: A proč jste s těmi drogami začal?

K1: Špatná společnost. Začal jsem se bavit s lidma, kteří byli starší a blbější než já. A mně se líbilo, co dělají. Tak jsem začal taky.

T: A kolik vám bylo let?

K1: Bylo mi mezi patnácti a šestnácti.

T: Jak dlouho tady jste?

K1: Jsem tady přes dva měsíce. Dva a půl, asi.

T: A pracoval s vámi někdo před tím, než jste se sem dostal? Chodili jste třeba do rodinné poradny? Do pedagogicko-psychologické poradny? Do nějakých krizových center?

K1: Do poraden jsme nechodili, do žádných krizových center, nic takového. Byli jsme s mámou tak maximálně u psychologa. Dvakrát. Jednou jsem o tom teda nevěděl, že jsme u psychologa, až podruhé.

T: Co jste si myslel, že je to kdo?

K1: No, ono původně, že jedem někam na nějaký výlet a ocitli jsme se u psychologa, to jsem bral jako takovej podraz. Takže to ještě víc udělalo doma rozbroje a nebylo to příjemné.

T: A ty vztahy v rodině byly špatné kvůli těm drogám nebo ještě kvůli něčemu jinému?

- K1:** No hlavně kvůli drogám, protože jsem potřeboval víc peněz. A rodiče? Samozřejmě jim to začalo být divný, takže nechtěli dávat. Bylo jim jasné, že to je asi na drogy. Takže se to začalo řešit.
- T:** Takže jste vařil nebo prodával?
- K1:** No já jsem je pouze bral.
- T:** A myslíte si, že jste tady oprávněně?
- K1:** Jsem tady oprávněně. Ale jsem člověk, který potřebuje svoji svobodu a teď ji nemám.
- T:** A toto je vaše první zařízení?
- K1:** Je to moje první zařízení.
- T:** A jaké byly pocity, když jste sem poprvé přišel? Ten první den?
- K1:** Stísněné. Cítil jsem se takový opuštěný. Ale pak se to začalo měnit a od té doby, co jsem na skupině, tak je to fajn.
- T:** Překvapilo vás tady něco pozitivně nebo negativně?
- K1:** Asi negativně někteří pracovníci.
- T:** Můžete být trošku konkrétní?
- K1:** No, někteří pracovníci jsou vulgární, nosí si své problémy z domu do práce a potom si to vylévají na nás. Využívají jejich postavení vůči nám, takže zneužívají své práva, co oni můžou nebo nemůžou vůči nám dělat. Někteří to tak mají.
- T:** A je něco i pozitivního?
- K1:** Zase jiní pracovníci. Lidští, jsou v pohodě. Naučili mě třeba číst normálně, že jako mě donutili, ukázali mi knížku, řekli mi, o čem to plus mínus je. Ono mě to teda jako chytlo a čtu už třetí díl. A že se mi konečně lepší vztahy s rodinou.
- T:** A co byste tady změnil třeba pro ty budoucí klienty?
- K1:** Asi nic moc, myslím, že to tady mají dobře udělaný. Tak jak to má účinkovat, tak to minimálně na mě účinkuje.
- T:** Včetně různých akcí?
- K1:** Jo, akcí asi by mohlo být víc, ale teďka na ně prostě holt kvůli nějakému omezenému rozpočtu a že byl covid a tak podobně asi není.
- T:** Takže co se týče vašich vrstevníků, zapadl jste sem mezi ně nebo byly nějaké třecí plochy?
- K1:** Ze začátku jsem si s nima samozřejmě musel vyříkat, kdo je kdo a že se sebou nenechám zametat a nebudu dělat to, co po mně druzí chtěou. Jako navíc od lidí, kteří na to nemají právo. Když mi to řekne vychovatel nebo asistent, tak je to něco jiného, a to samozřejmě se snažím dělat tak, jak je to po mně chtěné.

- T:** Jak hodnotíte práce vychovatelů, etopeda nebo jiných pracovníků? Jak často se s nimi setkáváte?
- K1:** Na to už jsem částečně odpověděl. Tak s externí pracovnící paní terapeutkou se setkávám asi jednou týdně. Máme tam možnost individuálních pohovorů.
- T:** Využíváte je?
- K1:** Využívám je, jak to jde.
- T:** Uvítal byste třeba více setkání týdně?
- K1:** Tak jak je to teď, to stačí, si myslím. Pan etoped a paní terapeutka jsou jedni z mála lidí, kterým tady věřím. Někteří jsou v pohodě, jako že dobrý humor, někteří ne.
- T:** Dobře a ty, kterým věříte, pomohly vám v něčem konkrétně?
- K1:** Pomohli. Dali mi nějakým způsobem takovou naději, že se studma můžu dostat i dřív než, za toho půl roku, což se mi začíná plnit.
- T:** Jak vnímáte každodenní setkávání komunity? A kruh s vedením, s vychovateli? Dává vám to něco?
- K1:** Tak co mi něco dává, je spíš tak týdenní komunita. Ty ranní a večerní kruhy, to je takový divný. Zhodnotit, co jsme dělali, nevím..., člověk si z toho moc neodnese.
- T:** A můžete popsat tu týdenní komunitu? Kdo tam je? Jak to probíhá?
- K1:** Na týdenní komunitě jsou všichni vychovatelé, co nás za ten týden měli nebo mají, nebo co s náma pracují aktivně. My si píšeme jakoby na papír, co děláme. Každý to přečte. Předáváme si plyšáka, takže mluví každé samostatně a potom nás vychovatelé hodnotí, jací jsme byli, co děláme špatně, co děláme dobře, jestli k nám mají něco, nějaký výtky nebo já nevím. I pochvalu třeba. Pak se zhodnotíme i mezi sebou, jakože jestli jsme v pohodě, jestli nemáme mezi sebou nějaké problémy.
- T:** Máte možnost oponovat těm vychovatelům, když se vám něco nelíbí, troufnete si na to?
- K1:** Já osobně si na to troufnu bez problému. Nemám s takovýma věcmá problém, nemám problém jít do slovní potyčky. Dokud není k vychovatelům člověk sprostý, tak si myslím, že nemá čeho se bát, když ten názor je nějakým způsobem reálnější.
- T:** Máte tady nějaký svůj osobní volný čas?
- K1:** Máme tady nějakou hodinu a čtvrt večer a přes den od jedné do půl druhé.
- T:** A jak ho trávíte?
- K1:** Trávíme ho na telefonech.
- T:** I Vy?

- K1:** Já i kluci. Teda když někdo nemá telefon, tak může jít na počítač, když nemá kredit, může si zavolat z telefonu, který je tady na naší skupině, jakože ústavní. Sice jenom rodině, ale může.
- T:** A jsou tady i nějaké akce mimo, že byste se třeba účastnili setkávání s klienty jiných ústavů? Nebo pořádají se nějaké výlety?
- K1:** Zatím ne, zatím jsme nic takového neměli. Kvůli covidu.
- T:** Víím, že tady máte keramickou dílnu. To tam chodíte v rámci svého volného času nebo jak je to nastavené?
- K1:** V rámci pracovky si nás paní zástupkyně většinou bere, jako jednoho ze skupiny. Takže když někdo chce si tam něco udělat, tak může. Já si tam dělám třeba popelník.
- T:** A můžete využívat třeba posilovnu, hřiště?
- K1:** Máme to v programech většinou naplánované, že v pondělí a pátek bývají dílny nebo jako jiná pracovní činnost. Na dílnách si můžeme dělat svoje výrobky. Zároveň díky těm výrobkům, přestupujem do dalších etap, protože to je jako jedna z podmínek, za kterou člověk přestoupí do vyšší etapy.
- T:** Takže je to v rámci nějakého řízeného programu. Nemůžete si říct: „Teď si jdu zaposilovat.“
- K1:** Ano. Ale je toho tu dost, takže to stačí.
- T:** Víím, že se tady vydává i časopis.
- K1:** Pan etoped ho vydává a když někdo chce, může mu pomoci, něčím přispět a tak.
- T:** A máte přístup k informacím z venku?
- K1:** V čase, kdy máme telefony. Zároveň každé ráno na ranním kruhu řešíme zprávy. Jeden člověk ze skupiny vždycky zapisuje, co ve zprávách napíše. Je to 10 nějakých zpráv o tom, co se děje ve světě, a to se tady ráno probírá. Takže máme něco určitě.
- T:** A co škola? Je tady nějaké vzdělávání?
- K1:** Máme od úterka do čtvrtka. Mám školu s paní vychovatelkou. Ale není to něco středoškolského nebo tak.
- T:** A je pro vás vzdělání důležité?
- K1:** Pro mě už ne, protože já jsem tady strávil relativně dost času a ještě nějaký ten čas strávím a už se do školy vracet nechci.
- T:** Pokusil jste se někdy o útěk, pokud byla možnost?
- K1:** Přemýšlel jsem nad tím ze začátku hodně za těch sedm týdnů, co tady je člověk v nulté etapě a nejede na dovolenku. A když je venku, tak nemá svoje osobní věci, takže

hnedka by ho měli. Přemýšlel jsem o tom, ale neudělal jsem to. Neplánuju to, nevyplatí se mi to, ale myslím si, že ani někomu jinému.

T: Kolik je tady celkem etap?

K1: Je tady nultá etapa, první, druhá, třetí a čtvrtá.

T: A vy jste teď ve které?

K1: Já jsem v první. Teďka na konci. V úterý přestupuju do druhé.

T: Jak dlouho tady trvá pobyt?

K1: Pobyt tady trvá 26 týdnů. Pokud člověk neutíká. Pokud nespadne zase zpátky do té spodní etapy.

T: A za co se do ní padá?

K1: Za drogy nebo útěky. A fyzické potyčky.

T: Co vám tady nejvíc chybí?

K1: Chybí mi tady asi přítelkyně, osobní věci a volno, kdy prostě můžu jít tam, kam chci. A telefon. To je tak nějak jako všechno.

T: Jak celkově hodnotíte tento ústav? Je to váš první?

K1: Je to můj první ústav, takže ho nemám s čím srovnat. A asi v pohodě. Já jsem se tu adaptoval docela rychle. Nedělalo mi to nějak problém.

T: Jak jste si před příchodem sem představoval svůj budoucí život?

K1: Dodělat školu a začít podnikat. Teď už to vidím jinak. Teď to vidím tak, že až vylezu, půjdu do práce a při práci si potom někdy, až budu na svém bytě, dodělám nějak večerní školu, ale to je zatím jako spekulace. Těžko říct, jak to dopadne.

T: Máte už nějaký výhled do budoucna?

K1: Mám výhled. Chci vylézt, začít nějakým způsobem rádoby načerno se učit s bagrem. Dále potom si chci udělat řidičák na auto, abych mohl začít podnikat a nějak v tom pokračovat, protože jsou v tom pěkné peníze.

T: Víte, jaké jsou vaše možnosti po ukončení pobytu? Kam se třeba obrátit?

K1: Tak něco asi málo.

T: Mluvil s vámi o tom někdo?

K1: Něco mi říkali, ale moc si to, upřímně, nepamatuju. A hlavně, nepotřebuju to vědět, protože už to mám v hlavě, už to jenom zrealizovat.

T: Myslíte si, že se nevrátíte ke svému starému životu?

K1: Nevrátím. Už jsem si uvědomil tu chybu.

T: Vráťte se do stejného prostředí?

- K1:** Od kamarádů a lidí, se kterými jsem dělal špatné věci, tak jsem se už odstříhl. Nebavím se s nimi nebo nejsem s nimi v kontaktu. Mám jenom vlastně na příjmu přítelkyni a rodinu. A víc asi ani nepotřebuju.
- T:** Kam půjdete jako první, až vás pustí?
- K1:** Asi domů.
- T:** Za rodinou?
- K1:** Ano.
- T:** Změnil vás váš pobyt tady?
- K1:** Možná trochu.
- T:** Děkuji za rozhovor. Přeju Vám, ať se Vám daří a ať jste brzy v tom běžném životě.
- K1:** Dobře, děkuju.

Klient 2 – 17 let, drogová závislost, krádeže, útěky z domova, záškoláctví, fyzická napadení, agresivita.

T: Dobrý den, jak se vám dnes daří?

K2: Perfektně.

T: Můžeme tedy začít s rozhovorem? Jmenuji se Petra Baťová a píši diplomovou práci na téma Reedukační programy ve výchovném ústavu. Můžu vám položit pár otázek?

K2: Ano.

T: Co tomu předcházelo, že jste se zde ocitl??

K2: Domácí problémy, hádky doma. Nerozuměl jsem si s mámou v některých věcech. Chtěla si prosadit svoje, já taky svoje, takže jsem dělal naschvály. Většinou to byly drogy, krádeže, bitky.

T: Jak jste se k tomu dostal? K těm drogám a krádežím?

K2: Tak já jsem fetoval, nebo spíš hulil, protože píchat si něco do žíly, to ne. Já sám mám strach i ze zubaře. A tráva se dá sehnat kdekoliv. A čorky? Tak to bylo z jiného důvodu.

T: Asi z peněžního.

K2: Já jsem nedokončil studium střední školy, a protože jsem nechodil na školu, máma mi řekla:“ Neplatíš nájem, nechodíš do školy, nepracuješ, tak ani nejíš.“ Takže jsem vlastně začal krást jídlo, abych se uživil. Začal jsem krást oblečení, abych se oblíkl. Hulil jsem většinou ze zábavy. A alkohol hrál velkou roli u mámy a i u mě, takže pití bylo na prvním místě. Domů jsem chodil spát jen někdy. Dala mi podmínku. Do deseti doma, jinak nechod' vůbec domů. Takže přes noc jsem chodil na čorky a přes den jsem si někde lehl.

T: Jak dlouho tady jste?

K2: Za 13 dní to budou 4 měsíce.

T: A pracoval s vámi někdo, než jste nastoupil sem? Chodili jste třeba do rodinné poradny, nějakých krizových center?

K2: Do nějakého centra. Nevím už, jak se to jmenovalo. Ale byl jsem tam jen párkrát sám. Akorát jsem toho potom nechal, protože mě to nebavilo. Byly tam spíš děti. Někteří byli retardovaní, takže úplně mi to nebylo příjemný. A jednou jsem se vzbudil v pokoji a přede mnou justiční stráž, takže nešlo nic dělat. Mohl jsem utéct, byli menší a slabší.

Ale já jsem měl jít sedět. Kdyby nepřišla justiční stráž, tak jdu sedět a ještě furt mě to hrozí. To sezení.

T: Myslíte si, že jste tady tedy oprávněně? Jaké byly vaše pocity, když jste sem poprvé přišel?

K2: Smíšený strach. Napětí, asi co bude dál. Místnost 2 krát 2 metry, dalo by se říct. Mříže na oknech. Vůbec nevíte o čase, vůbec. Izolace - malá místnost, záchůdek, sprchový kout, jedna postel, stoleček. Sedm dní jsem tam strávil a pak jdete nahoru a nevíte, do čeho jdete. Tak je to takovej strach. Pak když přijdete nahoru, tak je to lehčí. Já měl výhodu, že jsem tady měl pár kamarádů z Ostravy Filipa a Honzu. To byla jedna výhoda.

T: Překvapilo vás tady něco pozitivně nebo negativně? Co jste třeba nečekal?

K2: Jak říkají rodiče dětem, že pasťák je to nejhorší, co se ti může stát, že tě budou mlátit, tak tady se to neděje. V Janově třeba jo, tam jo, ale tady ne.

T: Takže vás pozitivně překvapilo to, že se tady neděje žádné fyzické násilí? A něco negativního bylo?

K2: Negativního? To se ani ne. Bral jsem to s chladnou hlavou. Nebo snažil jsem se o to.

T: A teď jste ve které etapě?

K2: Za dva týdny budu ve třetí etapě, za polovinou pobytu a pak už jen 10 týdnů a bude. Bude soud, kdy soudce řekne, jestli nastoupím do výkonu trestu nebo ne.

T: Na čem to záleží?

K2: No, teď už asi na ničem. Asi jenom na chování, protože těch problémů, těch krádeží bylo hodně. Jsou tam i pokuty ve výši sto a více tisíc

T: Co se vám tady líbí? Co je tady fajn, jestli něco je?

K2: To, že můžu jezdit na dovolenky, mít víc času pro sebe. Není to tak přísný. Tady je to volnější.

T: Zneužívá toho někdo, že je to tady volnější?

K2: Někdy, ale je tady dobrý personál. Dá se hodně popovídat, nejsou jako bachaři.

T: A co se vám tedy naopak nelíbí? Co byste změnil?

K2: Třeba víc dovolené, víc vycházek.

T: Jak často máte vycházky a jak často máte dovolenky? Na čem to záleží?

K2: Máme jednou za 14 dní. Od pátku do neděle, když mám splněné měsíční cíle. Jezdíme ve 12 nebo ve 4. Po návratu jsem do šesti zpátky. No a vycházky se střídají po týdnu s dovolenkou. A vycházka je hodinová.

- T:** A zapadl jste sem mezi své vrstevníky? Musel jste si vydobýt nějaké své postavení mezi nimi?
- K2:** Naštěstí to bylo v pohodě. Krom toho, že jsem tady měl kámoše, který mě tady tak nějak uvedl. Takže to bylo lehčí. A co si pamatuju, když jsem vyšel z izolace, tak jsem potkal tři cigány. Říkal jsem si, že to bude drsný, ale úplně v pohodě.
- T:** Jak hodnotíte práci vychovatelů, etopedů a jiných pracovníků?
- K2:** Na tu hodinu, co s nima máme, jsou v pohodě.
- T:** Vycházíte s nimi?
- K2:** Ale jo. Hlavně asi s panem etopedem.
- T:** Pomohl vám v něčem konkrétně?
- K2:** S myšlenkama zapomenout na to, že chci utýct, že tady nechci bejt, že je lepší to vydržet. A já, když jsem přišel, tak jsem si to neuvědomoval. Teď, když jsem ve třetí etapě, si to nechci zkazit.
- T:** Jak často se s nimi setkáváte? Můžete se s nimi třeba setkat kdykoliv chcete vy, nebo máte to nějak nastaveno?
- K2:** Podle toho, jak mají čas. Máme třeba každý pondělí etopedickou hodinu. To je individual. A dobrá je paní Svobodová, ta chodí každou středu.
- T:** A ta má jakou funkci?
- K2:** To je něco jako psychiatr. Snaží se nás podpořit a na tom je dobrý to, že to je individuál, ne skupina
- T:** Jak vnímáte setkávání týdenní komunity s vedením a s ostatními vychovateli? Myslíte si, že to je dobře strávený čas?
- K2:** Podle mne je to zbytečný. To si přečteme, co jsme dělali přes týden, a pak se vyhodnotíme. Jak to vidíme na sobě, na druhém člověku. Stejnak tam nikdo upřímně neřekne pravdu, protože by pak vznikla hádka mezi klukama. A navíc vychovatel má poslední slovo. Kdybysme řekli pravdu do očí před všema, bych si to od něho vyžral.
- T:** Takže vlastně si netroufnete říct něco do očí mezi sebou. A co když třeba vychovatel na vás něco vidí, tak je to většinou objektivní? Nebo můžete mu oponovat? Vysvětlíte si to?
- K2:** Neuspěje. Mám svoji hlavu. Ale uznávám, čím dýl jsem tady, tak tím častěji uznávám svou chybu.
- T:** Jak tedy trávíte svůj volný čas?
- K2:** Šachy, karty, stolní fotbálek, ping pong, hřiště, tělocvična a začal fotbal a florbal.
- T:** A navštěvujete něco i mimo areál?

K2: Chodíme na vycházky, třeba na Boží horu.

T: Víím, že tady máte i třeba keramickou dílnu.

K2: Nebaví mě.

T: A co třeba posilovna?

K2: Posilovna? To mě hodně baví. Když jsem přišel, tak jsem nic nezvedl a teď jo.

T: Super. Co dílny? Baví vás manuální práce?

K2: Z části ano, ale dal jsem si přihlášku předtím na tesaře, ale zjistil jsem tady, že by mě to asi nebavilo. Nejsem tak zručný.

T: A co vás vyloženě nebaví? Co musíte dělat?

K2: Vycházky s jedním panem vychovatelem.

T: Proč?

K2: On má strašně blbej humor, černej. A někdy má blbé kecy. A mě osobně to tak štve, že mám někdy sto chutí mu to říct do očí. Jenže nemůžu, protože víím, že bych dostal špatný hodnocení, což si nemůžu dovolit

T: A máte možnost účastnit se nějakých akcí třeba mimo ústav?

K2: Teď byl covid, tak nevím.

T: Máte nějaký přístup k informacím z venku? Vííte, co se děje?

K2: Televizní noviny jsou tu povinnost.

T: Co škola? Máte tady možnost nějakého vzdělávání?

K2: Možnost vzdělávání? V této místnosti je to úterý, středa, čtvrtek. Do dvanácti hodin, od osmi. A je to. Ale je to základka. Je to do deváté třídy, takže střední se tak nějak neučíme. Ale máme možnost tady si půjčit knížky na střední školu.

T: A využíváte ji?

K2: Já mám své vlastní učebnice na střední školu. Od mámy, ta je objednávala, takže to využívám a snažím se tady učit spíš němčinu, ale ta angličtina je asi potřebnější.

T: A je pro vás vzdělání důležité?

K2: Úplně tu školu nemám rád, protože jsem k tomu nikdy neměl vlohy.

T: Pokusil jste se někdy o útěk, pokud byla možnost?

K2: A proč? Přemýšlel jsem o tom. Hodně jsem nad tím uvažoval, když jsem věděl, že tady budu tak dlouho bez přístupu k mámě, k přítelkyni. Hlavně nebyla možnost. První možnost byla na jarmarku, jenomže tam byli všichni vychovatelé a všichni kluci. Asi jsem si uvědomoval, že to nemá cenu.

T: Co vám tady nejvíc chybí?

K2: Hudba, vlastní výběr hudby. Volnost. A přítelkyně.

- T:** Jak nahlížíte na svou budoucnost?
- K2:** Chci si udělat maturitu a pak nástavbu. A po večerech pracovat. A po škole přítelkyně. I když to bude asi náročný. Když to nevyjde, tak asi se vrátím jenom k práci, abych z části splatil starý dluhy, co mám. Ne ty nové, ty jsou větší.
- T:** Víte už, kam půjdete do práce?
- K2:** Většinou chodím po stavbách stavět lešení.
- T:** Takže brigády.
- K2:** Zním strašně moc lidí, tak bych stihnul i dvě brigády denně. I když je mi jasný, že je to míň než normální práce. Jako peníze, myslím.
- T:** Jak celkově hodnotíte pobyt tady? Máte možnost srovnání třeba s těmi diagnostickými ústavami?
- K2:** No, kdybych to srovnal s diagnostikem Kunčičky v Ostravě, tak tam je to stokrát lepší. Tam to bylo volný. Byl jsem s mámou furt v kontaktu. Tam jsme měli vycházky pomalu každé den. Dovolenky byly taky jednou za 14 dní. Jenomže vám to nepřišlo, když jste ráno měli školu. Ve škole jste si dělala pomalu, co jste chtěla.
- T:** Jak tomu mám rozumět, že jste si dělali, co jste chtěli?
- K2:** Měli jsme školu, ale učili jsme se tak akorát. Bylo to o dost volnější. Třeba jsme se provokovali nebo hašteřili nebo taky byla bitka.
- T:** A to je nezajímalo?
- K2:** Tak je to jako zajímalo. Ale ne tolik. Bylo to takový volnější i v tom, že vycházky byly každé den a třeba o víkendu jsme byli venku od šesti ráno do osmi do večera. Potulovali jsme se po Ostravě, mohli jsme hulit, mohli jsme všechno. Mohli jsme kouřit na pokoji cigára. Takže to bylo takový celkově pak volnější a našel jsem si tam strašně dobrý kamarády do života, se kterými jsem pořád v kontaktu. Polovina z nich už dostudovala, pracuje, mám odtamtud kamaráda tatěra. ZB je úplně boží kluk.
- T:** Aha. A víte, jaké jsou vaše možnosti po ukončení pobytu tady?
- K2:** To zatím vidím tak, že bych šel makat. Jenomže z těch problémů, co mám, tak mi asi nejvíc hrozí výkon trestu. A vzhledem k tomu, že jsem tvrdohlavý, tak já do vězení nechci nastoupit, tudíž já bych zdrhl. Nevím, jak to mají mladiství, jestli se vůbec mám dostavit k soudu nebo ne. Mám možnost zdrhnout pryč na Slovensko za člověkem, o kterém nikdo neví. Je pomalu jako můj táta.
- T:** Uvažujete nad tím?
- K2:** Od doby, co mi přišly papíry od policie, tak každé den.
- T:** Kam půjdete jako první, až vás odsud pustí?

K2: Do práce, domů ne. Tento rok už jsem prošvihl přihlášky, takže tento rok budu makat.

T: Zlepšily se vaše vztahy s rodinou?

K2: Máma se nikdy moc nezajímala, když jsem to potřeboval. A když jsem to nepotřeboval, tak se začala zajímat až moc, což mě štvalo. Vznikaly hádky, nechtěl jsem ji vídat. Tak a teď k ní jezdím na dovolenky a asi mi to ani tak moc proti srsti není

T: Máte sourozence?

K2: Ne.

T: Změnil váš pobyt tady náhled na váš další život?

K2: Konečně si snad aspoň tu školu udělám a najdu i tu práci. A stoprocentně se chci v osmnácti odstěhovat od mámy.

T: Dobře. Moc vám děkuju za rozhovor a přeju vám, ať se brzy dostanete do běžného života. Ať se vám daří!

K2: Taky děkuju.

Klient 3 – 17 let, krádeže, drogová závislost, útěky z domova, záškoláctví, alkoholismus, patologické lhaní.

T: Dobrý den, jak se vám dnes daří?

K3: V pohodě.

T: Můžeme tedy začít? Jmenuji se Petra Baťová a píši diplomovou práci na téma Reedukační programy ve výchovném ústavu. Můžu vám položit pár otázek?

K3: Ano.

T: Jak se to stane, že se mladý člověk ocitne ve výchovném ústavu? Co tomu předcházelo?

K3: Buď jste začínal tím, že je něco špatného v rodině. Nebo si prostě nesesednete s někým z rodiny. Tak prostě začnete dělat blbosti a spadnete do problémů, chytnete se špatné party. Pak člověka napadne, třeba, nevím, že začne krást. Potom to jde ještě dál. Vykrádačka, tráva, drogy, a tak prostě.

T: Mluvíte o sobě?

K3: No.

T: Takže to způsobily špatné vztahy s rodinou?

K3: Jako ne špatné, ale jelikož moje mamka se vdala s jiným chlapem, tak prostě já jsem si s ním nesesdl. No tak prostě já už jsem s ním nechtěl být, jakože takhle v jednom baráku. Prostě jsem začal dělat blbosti. No ale s tím, jak jsem začal dělat ty blbosti, začal jsem utíkat z domu a za čas krást. Potom jsem ještě s partou začal vykrádat obchody. Pak jsem šel do děcáku a tam to dopadlo tak, že jsem se moc nezlepšil a šlo to ještě více z kopce. Za čas jsem bral pervitin, potom další ty psychotropní látky a začal jsem chlastat a dělat blbosti.

T: A jak dlouho jste tady?

K3: Tady jsem teď 22 týdnů, ale z domu jsem od deseti let, tak nějak.

T: A v jaké jste teď etapě?

K3: Teď jdu příští týden do čtvrté etapy.

T: A ta trvá jak dlouho?

K3: Pět týdnů.

T: A pak by vás mohli propustit?

K3: Propustit ne, odvezou mě někam pryč.

T: Takže nebudete s rodinou?

K3: Jelikož taťka se stará o ségry, tak já tam nechcu. Prostě jako chtěl bych tam být, prostě mu pomoci, ale vím, že on je prostě radši, když si to udělá všechno sám. Jako budu mu pomáhat, ale prostě až v osmnácti, že si třeba najdu práci, začnu mu pomáhat třeba finančně nebo tak.

T: A pracoval s vámi někdo ještě před tím, než jste šel sem? Chodili jste třeba do rodinné poradny, do nebo do nějakých center?

K3: Ne.

T: Takže z dětského domova přímo sem? Je to váš první ústavní pobyt?

K3: To já jsem byl ještě tam v tom diagnostický ústavu v Kunčičkách.

T: Můžete to srovnat? Pobyt tam a tady?

K3: Tak tam to je volnější. Třeba v sobotu jsem sedl na vlak, jel jsem domů a byl jsem doma do pěti hodin. V pět nasedl na vlak se zpátky do Ostravy. Tady to není takové, tady je každý den v týdnu úplně to samé. Není tady ani moc volnost, jako si zavolat rodině. Chci být jako hlavně v kontaktu s rodinou, prostě navštěvovat je a nemít s tím problém, ale tady to prostě nejde. Jenom si sem tam napíšeme, nevím, jak to doma taťka zvládá. Nevím, jak to mají ségry, prostě nevím.

T: A co máma?

K3: Já mamku nemám.

T: Myslíte si, že jste tady oprávněně?

K3: No tak jako sem, protože jsem dělal ty drogy. Ale zase. Nejvíc mi vadí, že prostě já jsem s tím už chtěl seknout. Měsíc už jsem nebral, jako co jsem začal chodit do školy. Ale po tom měsíci mě převezli sem. A tady to je prostě jinačí. A když prostě se chcu učit svoje učivo, nemůžu. Tady se učí věci, které se učí v páté šesté třídě, ale já potřebuju umět ruční zpracování kovů a tak. Já jsem zámečnick, tak já potřebuju vědět ty věci, co k tomu jsou potřeba, a ne, že mě tady dají učivo, které jsem se učil v 7 v sedmé třídě.

T: A jaké byly vaše pocity, když jste sem přišel poprvé? Ať už pozitivní nebo negativní.

K3: Tak poprvé, co jsem tady přišel, tak mi to přišlo hodně negativní, protože jsem šel hned na izolaci. Jakože na detox. Byl jsem tam týden. Po týdnu jsem šel nahoru. Jinak asi dobrý. No, jenom s paní učitelkou ne, protože jednou jsem na ni podat stížnost za to, že jsme seděli, já jsem nic neudělal a ona mi z ničeho nic dala opatření. Já jsem pak měl o týden posunutou dovolenku a jenom skrze to, že jsem potřeboval od paní, aby mi pomohla s rýsováním, protože já mám trošku problémy s rýsováním. Potřeboval jsem, aby mi s tím jenom poradila. Ona mi nepomohla a mezi tím jako šla za jedním

klukem a pomohla jemu. A když jsem se zeptal asistenta, jestli by mi mohl pomoci, tak ona řekla, že ne, že je to samostatná práce. No tak mi to přišlo takové divné. Ale jinak se snažím vycházet se všema. Už se mi blíží konec pobytu.

T: Překvapilo vás tady něco v pozitivním slova smyslu?

K3: Překvapilo mě, že tady je posilovna, protože já se věnuju posilovně. Chodil jsem do vzpírání, ale jelikož začal ten covid, tak jsem tam přestal chodit. Trošku mě baví se učit, ale jenom když je ta pozitivní nálada. Prostě že se učíme a zároveň se u toho dokáže člověk zasmát. Potom, když chodíme do tělocvičny, vycházky a tak.

T: Prý máte možnost jezdit na kole?

K3: Teď jsme jeli na kolách. Vychovatelé už půl kilometru za náma nemohli. Na kole jsem jezdil dlouho a já se tomu furt věnuju

T: A co se vám tady líbí kromě posilovny?

K3: Taky vycházky a to kolo.

T: A co naopak ne? Co byste změnil?

K3: Teď ty dovolenky, protože co 14 dní jezdit domů, jen když splníte cíle, je trochu blbost. Já odtud bydlím nějakých 150 kilometrů. Přijedu domů v devět, lehnu si a druhý den něco dělám. Nebo zajdu k ségře. V jednu hodinu jedu zpátky, tady jsem o půl šesté. Prostě z té dovolenky nic není.

T: Co to znamená splnit cíle?

K3: My dostaneme nějaký určitý datum a tam třeba je, že si musíme splnit 4 kladné hodnocení. A nesmím mít žádné opatření.

T: Když jste sem přišel, zapadl jste mezi své vrstevníky, nebo byly nějaké třecí plochy?

K3: Jo, zapadl.

T: Jak hodnotíte práci vychovatelů a dalších pracovníků? Můžete jít kdykoli za kýmkoli?

K3: Jo, kdykoli. Vždycky mi vyhověli. A když třeba nemají čas, tak řeknou: moment, počkej chvílku nebo já se potom za tebou zastavím.

T: A pomohli vám třeba v něčem konkrétně?

K3: No tak já jsem nikdy jako takhle pomoc nechtěl. Já jsem samostatnej.

T: Dobře. A jak vnímáte setkávání komunity s vedením a s ostatními pracovníky?

K3: Mně to přijde normální. Prostě si řekneme, co jsme celý týden dělali, vzpomeneme si na to, že tam byla sranda nebo třeba že nás to bavilo. No tak proč ne.

T: Takže je to pro vás přínosné? Můžete vyjádřit svůj názor, když se vám něco nelíbí?

- K3:** No jako moc ne, protože když já řeknu svůj názor, tak vychovatel mě hnedka ohodnotí tak, že mi dá opatření nebo že mi zruší dovolenku. Ale někteří vychovatelé řeknou: jo, máš pravdu, tak se budeme snažit něco s tím dělat.
- T:** A jak trávíte svůj volný čas?
- K3:** Třeba si zahrajeme karty nebo se díváme večer na zprávy, ale nejvíc jsem večer na telefonu. Jinak je tu pořád naplánovaná nějaká práce.
- T:** Jaké jsou tady možnosti? Co děláte dopoledne a co odpoledne
- K3:** Tak odpoledne, když je pondělí, tak je tělocvična. Přijdeme z tělocvičny na večeri, úklidy a když je tady pan vedoucí, tak jdeme na chvilku na počítače. Pak je kruh. Řekneme si, co jsme celý den dělali. Potom jdeme na druhou večeri, potom pro telefony a po telefonu na televizi a píšeme si zprávy. Dopoledne máme buď školu nebo pracovky.
- T:** Baví vás pracovat?
- K3:** Jojo. Já jsem mezi prací vyrůstal, takže mě baví.
- T:** A co vás naopak nebaví?
- K3:** Tak snad není nic, co by mě nebavilo. Jako najde se nějakých pár věcí, že prostě se mi do toho nechce. Tak prostě řeknu, že mě to nebaví. Třeba když si jdeme zahrát fotbal. Ale florbal třeba jo. Ale ten fotbal moc ne, protože kopat do míče umí každý, že. A taky si jdu občas zahrát basket. Ale nejlepší je posilovna.
- T:** Chodíte i mimo areál?
- K3:** Chodíme do tělocvičny, ta je ve vedlejší obci a jinak když je teplo, tak si zahrajeme tady na tom hřišti.
- T:** Pořádají se i nějaké akce mimo ústav?
- K3:** Teď před nedávnem byla akce – stříleli jsme na zahradě ze vzduchovky. A taky byla soutěž v plavání.
- T:** Víím, že se tady vydává i časopis. Účastníte se toho nějak?
- K3:** Já nevím, jak to myslíte?
- T:** Jestli se třeba na tom vydávání podílíte i vy? Píšete třeba nějaké články, děláte fotky nebo tak něco?
- K3:** To ne, jenom když máme turistiku. To máme sešit a do toho si nalepíme třeba fotky, napíšeme, co jsme dělali a tak.
- T:** Takže máte něco jako kroniku. A tu turistiku míváte jak často a kdy?
- K3:** Většinou v neděli, protože v sobotu máme tělocvičnu, takže bychom toho moc nestihli. Ale jinak je to skoro každou neděli, když je teplo.

- T:** A to jsou celodenní výlety?
- K3:** Jdeme ráno a vrátíme se kolem čtvrté páté večer
- T:** A co třeba když je škaredě?
- K3:** Tak to buď zůstaneme tady a jdeme do posilovny nebo se podíváme na nějaký film a potom si třeba zahrajeme karty.
- T:** Máte přístup k informacím z venku?
- K3:** Ne.
- T:** Nevíte, co se děje ve světě?
- K3:** Jako to jo, to maximálně večer, jak si děláme rozpravu ze zpráv.
- T:** Je pro vás vzdělání důležité?
- K3:** Jo.
- T:** Co jste studoval?
- K3:** Teď jsem dělal strojního mechanika - zámečníka. To mě baví. Potom bych si chtěl ještě udělat jeden obor - automechanika. To bych chtěl udělat aji s maturitou, pokud by to bylo možné. Když si udělám školu, budu mít papír. Z toho papíru budu mít více peněz a vím, že se užívím. Já nechcu dopadnout jak někteří, co vylezou z pasťáku skončí někde na ulici. Nechcu být chudákem nebo tak.
- T:** A pokusil jste se někdy o útěk?
- K3:** Tady ne, ale předtím v jiném pasťáku. Byl tam jeden vychovatel, něco jsem mu řekl a on mě chytil pod krkem. Tak jsem začal utíkat, dělal jsem blbosti. To jsem bral drogy a kvůli nim jsem taky utíkal. Ale tady jsem si řekl dost.
- T:** A jak celkově hodnotíte zdejší pobyt? Třeba vybavení a vůbec.
- K3:** Jako zdejší pobyt v pohodě. Vybavení tady je v pořádku. Jako já s ničím tady problém nemám. Všechno tady je tak, jak má být
- T:** Jak jste si před příchodem sem představoval svůj budoucí život?
- K3:** To jsem věděl, že s těma drogama musím skoncovat, že to tak nepůjde dál. Chtěl jsem si s tím nějak poradit sám. Ale potom se to zvrtilo. Ale já jsem nechtěl dopadnout na ulici. Jak jsem viděl ty bezdomovce, jak pijou pod mostem a tak. A já nemám rád špínu, mně to přijde takové nechutné, lehnout si někde pod most a spát tam.
- T:** Takže vlastně názor jste nezměnil. Pořád chcete jako žít normální život. Víte, jaké jsou vaše možnosti po ukončení pobytu tady? Kam se třeba obrátit v případě nějakých doporučení, rad, problémů?

- K3:** Tak na úřad práce, když bych třeba potřeboval poradit s prací nebo tak. Ale já radši na doporučení tatky chci jít dělat do Elkoplastu. Chci si udělat řidičák, jelikož mám sirotčí důchod. Tak až vylezu, můžu si ho hnedka udělat a najít si a zařídit si byt.
- T:** Rozumím. Kam půjdete jako první, až odsud odejdete?
- K3:** Do jiného zařízení.
- T:** A to je taky výchovný ústav?
- K3:** Jo, ale já tam nechci skrz to, že to tam je volnější, ale hlavně skrz toho obvodu, že prostě můžu jezdit domů. Všichni se na mě těší a mají mě fakt rádi. Jako rodina a tak.
- T:** Změnil váš pobyt tady náhled na váš další život?
- K3:** Změnil. Když jsem tady, tak na drogy nemyslím a přemýšlím na některýma věcmá. Hlavně nad kravinama, co jsem dělal.
- T:** A nebojíte se, že vlastně sklouznete do starých kolejí, když přijdete do stejného prostředí?
- K3:** Teď se bavím se ségrou a nechodím ani s kamarádama ven, nejezdím nikam a taky přítelkyně mě od toho tahá. Víím, že když nebudu brát, tak že to bude všechno v pohodě a když mám někam jít, tak buď s přítelem od ségry nebo prostě za ségrou nebo za přítelkyní. Ona nebere ani nikdy nebrala, nechce skončit jako troska. A všiml jsem si, co jsem přestal brát, že mi lidi začali víc věřit a začalo se mi to aj líbit. Kdysi, jak jsem bral, kradl jsem věci, nevěřili mi a nechcu, aby to tak zase bylo.
- T:** Moc děkuju za rozhovor a přeju vám, ať se vám daří.
- K3:** Děkuju.

Klient 4 - 16 let, krádeže, útěky z domova, záškoláctví, drogová závislost.

T: Dobrý den, jak se vám dnes daří?

K4: Dobře.

T: Dobře. Můžeme tedy začít?

K4: Jo, jo.

T: Jmenuju se Petra Bařová a píši diplomovou práci na téma Reedukační programy ve výchovném ústavu. Můžu vám položit pár otázek?

K4: Ano, můžete.

T: Jak se to tak stane, že se člověk ocitne ve výchovném ústavu?

K4: Tak. Podle mě to je taky jakože trochu v té rodině, co se tam děje. Když třeba je brácha a otec, kteří mají problémy a skončili na nějakém špatném místě, tak možná, že to má asi za následek to, že tam potom vlastně skončí i další potomek.

T: Což je i váš případ? Můžete to nějak konkretizovat?

K4: Tak můj brácha, ten vlastně tomu padlo osmnáct, tak vlastně šel do vězení. Seděl dva roky, potom pokus za vykradení trafiky. Potom byl asi tři měsíce doma. Pak byl na svobodě, ale hnedka nastoupil do dalšího výkonu trestu na čtyři roky. To měl za drogy a za nějakou vykrádačku. Mají ho teďka pustit. A můj biologický otec. Já jsem ho moc nepoznal. Co já vím, tak jsem se s ním bavil asi měsíc. Měsíc jsme se viděli. Ale jinak, jak já jsem se narodil, tak vlastně šel do výkonu trestu na 15 let. To si celé vlastně odseděl. To měl za alimenty a za drogy. A za prodávání mladistvým. A teď vlastně jak ho pustili, tak zjistil, že má jít do dalšího výkonu trestu. To dostal nějakých třináct let. A to měl jako že taky za ty alimenty, za drogy a vlastně že utekl před výkonem trestu, že nechtěl nastoupit. Tak utekl do Rakouska, ale tam ho chytili, tak ho dovezli do Plzně.

T: A za co jste tady vy?

K4: Já jsem dělal problémy jako třeba kradl jsem, odmlouval jsem mamce, doma jsem se prostě nechoval slušně. Nebýval jsem doma, nedělal jsem si školu.

T: A proč jste kradl? Neměl jste peníze?

K4: Já jsem peníze jako vždycky měl, ale vlastně šlo to taky tou společností, jakože ve které jsem gangu, že? Ale jsem tady ještě za to, že jsem užíval drogy. A potřeboval jsem na ně peníze. Takže jsem kradl.

T: A jak dlouho tady jste?

K4: Od 13. 10. 2021. A mám tu byt až do dvacátého pátého srpna.

- T:** A potom co?
- K4:** Potom se vrátím domů.
- T:** Pracoval s vámi někdo, než jste se dostal sem? Chodili jste třeba do nějaké rodinné poradny?
- K4:** Ne.
- T:** A myslíte si, že jste tady oprávněně?
- K4:** No ano. Kdybych nedělal blbosti a dodělal školu, tak bych tady ani nemusel sedět.
- T:** Jaké byly vaše první pocity, když jste sem přišel?
- K4:** Tak měl jsem vlastně první pocity, jak mě brali z domu. Tak jsem si říkal, bude to možná dobrý, když mě odváželi do mojeho prvního diagnost'áku. Ještě jsem si s sebou dovezl trávu a já jsem vlastně nevěděl, že to je něco na způsob detoxu. Tak jsem si dovezl trávu.
- T:** A to chcete říct, že v tom v ústavu jste trávu mít mohl?
- K4:** Paní, tam se mohlo úplně všechno. Tam prostě ta tráva mohla ležet na stole. Mohly tam být všelijaké drogy, vychovatelé to viděli, ale nic neřekli.
- T:** No tak to je zajímavé. A po té první zkušenosti, překvapilo vás tady něco? Ať už pozitivně nebo negativně?
- K4:** Tak jako to, že mi řekli, že nebudu mít moct u sebe telefon, svoje věci. Tak já už si začínal jako že myslet, že prostě budu furt jak kdyby mimo dosah, jakože s rodinou. Když mi řekli, že nebudu mít u sebe telefon, že nebudu moct komunikovat, tak mě potom dali na izolaci a tam mi řekli, že tam budu 5 dní, tak jsem tam byl 5 dní. Ale snažil jsem se z tama dostat. Tak jsem tam bouchal jakože pěstí furt do zdi, takže jsem si úplně rozbil klouby. Tak mě odvezli do nemocnice a tam jsem chtěl utéct. Ale to se mi nepovedlo, bo jsem měl pyžamo. Jsem čekal, že mi dají moje věci. Ale tak potom mě tedy dovezli jakože zpátky. Tak jsem prostě ty dva dny byl dole, pustili mě nahoru a všechno šlo v pohodě.
- T:** Takže jste zapadl mezi vrstevníky, nebo byly nějaké třecí plochy? Musel jste si vydobýt nějak své místo mezi nimi?
- K4:** Ne, hned jsem se adaptoval na ten režim a s klukama, to jsem byl úplně v pohodě. To, jak tady poprvé byli ti staří lidi, co tady byli před tím a byli to vlastně cigáni, ale já je znám, protože já se s nikým jiným nebavím než s cigánem.
- T:** Co se vám tady líbí?
- K4:** Tak výlety a určitě jízdy na kole. Takže tady jsou takové soutěže třeba na bazén, na kolo, v posilovně. Tady vychovatelé vymýšlejí různé jakože soutěže, jakože zábavu.

Taky se mi tady líbí, že se chodíme dívat často jakože na filmy. Akorát mě štve, že tady ty telefony jsou strašně málo, bo jsou tady na hodinu a 45 minut, a to člověk ani moc toho nestihne.

T: A ještě něco, co se vám tady nelíbí, kromě těch telefonů? Co byste třeba změnil?

K4: Jo, tak jako určitě bych změnil jakože ty dovolenky, protože co dva týdny jezdit domů jenom na dva dny, tak jako přijde mi to dost jakože hloupé.

T: Jak hodnotíte práce vychovatelů a ostatních pracovníků?

K4: Vychovatelé jsou jakože super. Oni nám říkají, co máme a nemáme dělat.

T: Nemáte problém je poslechnout?

K4: Ne, ne, to nikdo. Snažíme se prostě s nima vycházet. A oni se snaží vycházet s náma. Přijde mi, že oni se s náma baví kamarádsky, mně se to strašně líbí, že prostě se nepovyšují a chovají se jakože stejně jak my. A jakože s pedagogickým pracovníkem jako je pan etoped a hlavním vedoucím, tak to je super, protože oni nám taky rozumí. A dělají si taky srandu. Taky je dobře, že tady jsou brigády, takže si člověk dokáže přivydělat.

T: A můžete mi k tomu něco říct?

K4: Tak třeba vychovatel, co tady je na pracovku, tak on vlastně nám jakože dává možnost na ty brigády chodit podle chování, protože mu lidi volají, že prostě jestli by neměl někoho na pomoc a on řekne, že je zrovna v práci, takže to domluví, že bysme mohli, a vždycky za to dostaneme nějakou tu korunu, takže dobrý. Aspoň si můžem něco koupit nebo tak.

T: Super. Když máte třeba potřebu s někým si promluvit, máte s kým, mají na vás čas?

K4: Vždycky si udělají čas. Stačí jen požádat prostě o pohovor a hnedka prostě je tam možnost na ten pohovor jít.

T: A pomohli vám v něčem konkrétně?

K4: Já osobně si ty problémy snažím vyřešit sám, takže já se snažím sám, jakože ve svůj prospěch, aby mi nepomáhal nikdo. Jako nechám si poradit, co mám a nemám dělat, ale zkouším to prostě z vlastní vůle.

T: Jak vnímáte každotýdenní setkávání komunity s vedením, s ostatními vychovateli? Je to pro vás v něčem přínosné, nebo se vám to zdá zbytečné?

K4: Mě se to zdá hodně zbytečné, protože vlastně všichni vychovatelé a všichni pedagogičtí pracovníci ví, co jsme vlastně přes ten celý týden dělali, protože oni to musí schválit, musej to projednat, musí to napsat do týdenního plánu a my to potom

akorát máme sepsat znova na papír, co jsme dělali a oni to při tom všechno ví. Jo, takže mi to přijde zbytečné.

T: A jak tady trávíte svůj volný čas?

K4: Tady je právě režim, podle kterýho se musíme řídit. Ráno se vstane a dělá se vlastně skoro to samé. Kromě pondělí a pátku, to je škola.

T: Takže vy máte školu v pondělí a v pátek?

K4: Jo, letos to je šestá a pátá třída. To je největší věc, co mě tady štve, že nemůžu dělat školu, jakou chci. Kdybych mohl třeba si aspoň vybrat obor někde tady kousek.

Kdybych třeba ráno odjel do té školy a odpoledne bych prostě po škole přijel, tak by to pro mě bylo podle mě lepší, než kdybych tady prostě seděl a dělal furt to samé

T: Ale vy máte ten pobyt s ochranným režimem.

K4: No.

T: Jaké jsou tedy možnosti využití volného času? Co třeba děláte? Co vás baví?

K4: Jako osobní volno?

T: Nebo i třeba organizované volno.

K4: Tak organizované volno, to je obvykle tělocvična nebo ty kola. Vlastně co sepíšou. Nebo bývá i ten bazén, ale to bývá jednou za tři měsíce. Myslím. Nějak tak to je. Ale jinak jako dobrý.

T: Pořádáte nebo vyjíždíte třeba na nějaké akce?

K4: Teď tady byly akce. Nevím, co měli, protože jsem byl na izolaci. Byli tu koně, akce policajtů a hasičů a záchranky v Jeseníku, potom „Uklidme Žulovou“ a ještě nějaké muzeum měli nebo co. Ale to bývá opravdu hodně málokdy. A navíc byl covid.

T: A co vás tady teda hodně baví?

K4: Tak asi ta tělocvična. A ty kola.

T: A co vás nebaví?

K4: Vycházky. Tady se na vycházky chodí strašně daleko. Někdy. Potom prostě ten režim.

T: A máte přístup k informacím z venku?

K4: V baráku dostáváme telefony odpoledne. Od pondělí do pátku máme telefony od jedné hodiny do půl druhé. A o víkendu máme telefon od 12:35 do 13. hodiny. Jinak máme ještě večer telefony přes celý týden, to je od osmi do čtvrt na deset.

T: A je pro vás důležité vzdělání?

K4: U jako pro mě hodně, protože mě na tom hodně záleží, protože mě teď má být 17 a teď když si vezmu, že tady budu ještě v srpnu... Já nastoupím vlastně teprve zase do prvního ročníku, takže mi přijde blbě, že mě další rok bude 18 a nevím, jestli se mi ta

škola bude chtít dodělat. Pro mě by bylo lepší jako nastoupit dřív, ať si tu školu začnu dělat, než nastoupit pozdě a mít prostě 18 a ukončit to.

T: A pokusil jste se někdy o útěk na vycházce nebo na dovolence?

K4: Na dovolence jednou, ale za 45 minut mě chytli, protože jsem vlastně byl pod kamerou. A zrovna jeden policajt, co mě hodně dobře zná, tak on zrovna šel do služby, vycházel z obchodu a mě viděl u toho Alberta. Bylo po mně vyhlášeno jakože pátrání. Tak on říkal, že mě viděl, že. Takže policie hnedka pro mě přijela.

T: A proč jste to udělal?

K4: Mě strašně vadí ten režim. Já nejsem zvyklej prostě být izolovaný. Já jsem zvyklej prostě být alespoň ve společnosti. Prostě lidi, s kterými se můžeme pobavit. A že kdyby to aspoň bylo tak, že se rozhodneme. Třeba teď jdem na hřiště a zakopem si. To by bylo lepší než prostě dělat všechno, co už je předem naplánované.

T: A co vám tedy nejvíc chybí?

K4: Určitě jako ta rodina. To mi chybí úplně hodně moc. A vlastně i přítelkyně mi chybí. A vlastně ta komunikace, jako že s ní nemůžu zas tak často komunikovat. A telefony, to i kluci říkali, že je to napsané na nástěnce, že abychom jako mohli komunikovat s rodinou.

T: Poukázali jste na to?

K4: To ne, protože vychovatelé by potom zase říkali, že to nikde není v řádu napsané a přitom kamarád si to ještě vzal a schoval si to i na pokoj.

T: A jak tady hodnotíte celkově to prostředí ústavu, když máte možnost srovnání s těmi ostatními?

K4: Jo, tak jako není to tu špatné, ale vadí mi to tu. Jakože to je jasné, že.

T: A jak jste si před příchodem sem představoval svůj budoucí život?

K4: Tak to jsem vlastně užíval ty drogy. To jsem si myslel, že mi všechno projde, že jo. Prostě, že se všemu vyhnu, ale jak se ukázalo, tak se ničemu nevyhnu, že jednou prostě narazím.

T: A změnil vás nějak pobyt tady?

K4: V chování mě zlepšili jakože hodně, že já už se prostě chovám normálně. A dal jsem si všechno dohromady. Umím se chovat k mámě, a i ona si všimla, že jsem se změnil. Mám dobré chování, jako že umím se bavit normálně, slušně, nemusím nadávat.

T: Co drogy? Pořád je berete?

K4: Jak jsem přijel z dovolenky pozitivní, tak já jsem to hodně litoval. Já jsem to nechtěl, ale vzal jsem si to, protože kamarádi všichni kolem mě, jak si dávali, tak já jsem si

musel prostě zahulit. A zase jsem spadl do nuly. Ale jako rozhodl jsem se, že já si to celé už udělám, ten pobyt, bez hulení, abych už to měl prostě za sebou.

T: A nebojíte se toho, až až vás pustí? Přijdete do stejného prostředí, mezi stejné kamarády...

K4: Nepřijdu, protože my se budeme tento měsíc stěhovat do Šternberka a to je daleko od Vrbná. Takže já nejsem jakože zvyklý dojíždět tam, kde jsem bydlel.

T: Víte, jaké jsou vaše možnosti po ukončení toho pobytu tady? Kdyby byly nějaké problémy, kam se obrátit?

K4: Buď znova na ústav, nebo na kurátorku, nebo na nějaký soud, anebo si můžu zažádat o Dům na půl cesty.

T: Perfektní. Kam půjdete jako první, až vás pustí domů?

K4: Za mámou domů.

T: Změnily se nějak vaše vztahy s rodinou?

K4: Jo jo, máma říkala, že trochu to zlepšení ve mně vidí, protože jak jsem hulil, tak tráva ovládala mě. Ne, já tu trávu.

T: Tak moc děkuju za rozhovor a přeju, ať se vám daří.

K4: Jo jo, děkuju moc. Taky děkuju, že jste mě aspoň na chvíli vytáhla.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Petra Baťová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Reedukační programy ve výchovném ústavu
Název v angličtině:	Reeducation programs in an educational institution
Anotace práce:	<p>Tato diplomová práce je zaměřena na prostředí výchovného ústavu a nabídku jeho reedukačních programů. V teoretické části je popsána problematika poruch chování a právní normy upravující tuto problematiku, prostředí výchovného ústavu, typy jednotlivých etopedických zařízení a jejich historický vývoj. Práce popisuje závadového chování a jeho formy a hledá možné nápravy rizikového chování. Charakterizuje také Výchovný ústav, střední školu a školní jídelnu, Žulová, kde byl prováděn kvalitativní výzkum. V praktické části jsou vyhodnoceny reedukační programy ústavu na základě rozhovorů s pedagogickými pracovníky, prostudování dokumentace klientů, kazuistik, pozorování a rozhovorů s klienty. V závěru mé diplomové práce prezentuji výsledky výzkumu, zda jsou reedukační programy a jejich metody realizované ve výchovném ústavu v Žulové vhodně přizpůsobeny potřebám umístěných klientů.</p>
Klíčová slova:	Ústavní výchova, výchovný ústav, poruchy chování, reedukace, reedukační programy

Anotace v angličtině:	This thesis aims at the environment of a reform facility (boot camp) and its offer of re-educational programs. The theoretical part describes behaviour disorders and legal regulations of these issues, the environment of the facility, different types of particular facilities of special education and their historical development. The thesis contemplates the causes of misbehaviour, describes its forms and searches for possible atonements of high-risk behaviour. The practical part adjudicates recent state of social pathological phenomena within the reform facility and their re-educational programs. The re-educational programs are further evaluated on studying client documentation, the basis of clients' personal casuistries, observation and semi-structured interviews with clients and etopedic workers. Results of the research are presented at the conclusion of the thesis. It shows whether the re-educational programs and the methods applied in the reform facility in Žulová comply with the needs of local clients.
Klíčová slova v angličtině:	Institutional education, reform facility, behavioural disorders, re-education, re-educational programs
Přílohy vázané k práci:	Příloha č. 1- Informovaný souhlas všech oslovených klientů o poskytnutí rozhovorů Příloha č. 2 - Potvrzení o vykonání rozhovorů na půdě Výchovného ústavu, střední školy a školní jídelny, Žulová a zachování anonymity Příloha č. 3 - Autentické přepisy rozhovorů čtyř klientů Výchovného ústavu, střední školy a jídelny, Žulová
Rozsah práce:	70 s. + 30 s. příloh
Jazyk práce:	Český jazyk